

אסיף כפרי

מושגים, מונחים ומנהגים, מבנים ואתרים

ומעט מסיפורי המקום

מראשית ימי הקיבוץ ועד היום

קיבוץ "כפר מנחם" עלה על הקרקע בששה בדצמבר 1939.

מנחם אוסישקין, מראשי הקק"ל, שפעל רבות לרכישת קרקעות ויישוב הארץ, הפעיל לחץ על חברי הקיבוץ, שיקראו לקיבוץ החדש על שמו, זאת לאחר שהמתיישבים הקודמים, שארגונם כבר נשא את שמו, עזבו את המקום. **לאחר דיון ממושך, בהשתתפותו של מנחם אוסישקין, נענו חברי הקיבוץ לבקשה והקיבוץ קיבל את השם: כפר מנחם.**

במהלך השנים התפתחה במקום שפה, שהיא שפת המקום. מושגים, חפצים ומקומות קבלו שמות וכינויים שחלקם מקוריים שלנו וזר לא יבינם, ואחרים היו חלק משפת התקופה ונשמעו גם מחוץ לגבולות כפר מנחם.

לשפת מקום אין כללים דקדוקיים, גם אין בה שיטה או חוקים. ערכה הוא בהיותה נכס תרבותי - חברתי - היסטורי של המקום ושל החברה בה נוצרה, התפתחה והתגבשה.

הפרטים באוסף לוקטו ממקורות ארכיוניים ומזיכרונותיהם של חברי הקיבוץ ובניו. מטבע הדברים, זיכרון אישי אינו בהכרח עובדה היסטורית, ולכן יתכנו אי דיוקים או גרסאות שונות, אך אלה אינם פוגעים בעיקר.

אנו מקווים שקובץ זה, שלוקט ונערך במהלך שנת ה-70 לקיבוץ, יהיה עוד נדבך לזיכרון הקולקטיבי שלנו, שי ומזכרת חיה למי שחווה את הדברים ומורשת לדורות הבאים.

תודות

- לכל אותם חברים, בנים וידידים (והם רבים) ששיתפו אותנו בזיכרונותיהם, שכתבו והוסיפו פרטים והערות, שהביאו צילומים ישנים וחדשים. בלעדיכם לא היינו זוכים להוצאתו של קובץ זה.
- לקוראים, שעברו על האוסף שוב ושוב ובסבלנות הוסיפו, תיקנו והעירו עד לסיום הכתיבה.
- לנירה שויאר, שהאוספים שערכה במהלך השנים תרמו רבות לקובץ החדש.
- לבני משפחת קורן, שאיפשרו שימוש בקובצי הצילומים המרתקים של דוד פרלמוטר ז"ל.
- לשלמה ברוידא, שמגוון צילומיו העשיר את התכנים הכתובים.

תם אך לא נשלם.

רוח מערבית מול השפלה
העינים מלאות בירוק
המציאות, החלום והזמן שחלף
והדרך נמשכת רחוק

לשוב ולגעת שנית באמונה
ושוב לשלב הזרועות
לחיות עם העצב, השמחה והצחוק
לנשום מלוא הריאות
לשוב...

נכתב על ידי אביהו גולדברג ז"ל לקראת חגיגות ה-45 לכפר מנחם

א'

אוהל

צורת המגורים הראשונה של חברי הקיבוץ. האוהל היה עשוי ברזנט עבה, שנמתח מתורן שניצב במרכזו וחובר לאדמה בעזרת יתדות. לימים הוסיפו לו רצפת בטון. לעיתים, בלילות סערה, היה האוהל ניתק, עף ברוח ומשאיר את דייריו חשופים לגשם ולקור.

האווירון האדום

חורף 1942 היה חורף גשום במיוחד, הואדיות בדרך לקיבוץ מלאו מים והכביש לקיבוץ נותק. מתס, שהיה אז ה"בא-כוח" (גזבר) של הקיבוץ, ארגן אווירון (אדום) עליו הועמסו מצרכי מזון וציוד בסיסי אחר. האווירון המריא לכפר מנחם, חג מעל הקיבוץ והצניח שקים ובהם הציוד הנכסף. במהלך ההצנחה נפל אחד משקי הקמח על עמוד חשמל וכל תכולתו התפזרה. חוות "האווירון האדום" נשארה חקוקה בזיכרונם של רבים.

איזולציה

מקום אליו הועברו הילדים החולים ושהו בו עד החלמתם. המטרה הייתה להרחיק את הילדים החולים מהילדים הבריאים כדי למנוע הידבקות ובמקביל לאפשר טיפול טוב יותר לחולים. מאותה סיבה הורחקו הילדים החולים גם מבני משפחתם.

איתן

במקומות אחרים קראו לו פשוט – פח אשפה. אצלנו כונה איתן על שם התווית הקטנה שהייתה מחוברת אליו וציינה את שמה של החברה המייצרת.

אלגביש

חברי אלגביש הגיעו לכפר מנחם מרעננה כהשלמה לקיבוץ, שם שהו עד ההצטרפות לכפר מנחם ב-1943. מרבית חברי אלגביש היו יוצאי גרמניה – "יקים", וחלקם יוצאי פולין. הרבה שנים נחשבו חברי אלגביש לצעירי הקיבוץ. במהלך השנים התערו בחיי הקיבוץ ומילאו בו תפקידים מרכזיים.

אל - עזי

אל עזי הוא כפר מוסלמי, השוכן מדרום לכפר מנחם ושייך למ.א.י.א.ב. ב-2003, הוכר הכפר על ידי מדינת ישראל.

כל התושבים בכפר הם בני משפחה מורחבת אחת ומתפרנסים בעיקר מעבודות חקלאות וגידול צאן ובקר. בני משפחת אל-עזי חיו באזור עוד לפני עליית כפר מנחם לקרקע. בין בני המשפחה לחברי הקיבוץ התקיימו יחסי ידידות. ב-1948, בזמן מלחמת העצמאות, ברחו המשפחה ליפו וחלקה עבר לעבר הירדן. דוד קרון ז"ל, שהיה שומר השדות וקשר קשרים אמיצים עם המשפחה, דאג לשמור על רכושם בכפר מנחם. בתום המלחמה חלקם חזרו למקום, התבססו והתרחבו. יחסי הידידות שהתקיימו כבר אז, ממשיכים להתקיים עד היום.

אמפיתיאטרון

עם עלייתו על הקרקע, זכה הקיבוץ לאמפיתיאטרון טבעי, הנמצא ממש במרכז הקיבוץ. לראשונה נוצל המקום לפעילות תרבותית ב-29.7.51 כאשר תיאטרון "הבימה" הגיע עם המחזה "יעקב ורחל".

האמפיתיאטרון אירח אמנים נוספים כמו חוה אלברשטיין ויפה ירקוני אך שיאו התרבותי היה בחגיגות ה-25 לכפר מנחם בהעלאת מחזהו של אורי אסף – "ממלכת חאפ" (ע"ע ממלכת חאפ).

בחלקו המערבי של האמפיתיאטרון היה מגרש כדור רגל ומגרש כדור עף ובתקופה מסוימת אף הונחת כאן מטוס מוסקו - מתנת חיל האוויר לילדי כפר מנחם.

בשנות ה-60 הראשונות התגייסו חברי ה"חטיבה הצעירה" והביאו למקום אבנים, שרידי מבנים מתל-אל-סאפי, מהן התקינו מדרגות, עליהן הוצבו ספסלים שנקנו על ידי הקיבוץ. על המגרש הוצב מסך עליו הקרינו סרטים והמקום שימש לקולנוע הקיץ של הקיבוץ. לנוחיות החברים הוכן וניתן כשי לכל משפחה - "דובצ'ק" – כרית כחולה מתקפלת שנועדה לרפד את הספסלים.

אמריקה-כרית

שמו של גרעין המייסדים של כפר מנחם, שישבו עד העליה לקרקע במושבה הדר (ע"ע הדר).

ראשוני החברים היו יוצאי קיני השומר הצעיר בפולין ומאוחר יותר הצטרפו לקיבוץ בוגרי קיני השוה"צ בארצות הברית וקנדה.

שמו הראשון של הקיבוץ היה כרית (ע"ע כרית). עם הצטרפותם של חברי הגרעין מארצות הברית וקנדה שונה השם לאמריקה-כרית.

אספקה קטנה

אספקה קטנה היה שם כולל למגוון מצרכים יום-יומיים כמו סבון, גפרורים, חומרי ניקוי, נייר טואלט, סמרטוטים, מטאטא וכו'. מחסן אספקה קטנה היה נפתח בזמנים קבועים והחברים היו מגיעים לקחת את הציוד שהזמינו. לימים שינה מחסן האספקה הקטנה את פניו, מגוון המוצרים התרחב ואיתם תנאי הרכישה. מחסן אספקה קטנה נהיה לכל בו ובהמשך – מרכזית.

ארוחת ארבע

ארוחה קלה שהוגשה בחדר האוכל בשעה ארבע וכללה תה ולחם עם ריבה. ארוחת ארבע הייתה מפגש של חברי הקיבוץ לפני הליכתם לחדרם הפרטי. המנהג נפסק עם הכנסת הקומקום החשמלי לחדרי החברים.

ארוחת עשר

בין ארוחת הבוקר לארוחת הצהרים נהוג היה להכניס הפסקה נוספת, ארוחת עשר. בבתי הילדים היה זה על פי רוב פרי או ירק ואילו בענפים השונים התכנסו העובדים להפסקה לצורך שתיית קפה עם עוגיות.

ב'

בא כוח

שם זה היה שם נרדף למה שנקרא היום "גזבר". בנוסף לתפקידו כגזבר ששימש הבא-כוח איש הקשר של הקיבוץ עם העולם הרחב. החברים נעזרו בו כשרצו לבצע פעולות מסוימות "בעיר" – **תל אביב** הגדולה, כשרצו להעביר חבילות ודברי דואר אחרים וכו'. הימצאותו הקנתה לחברים תחושת ביטחון.

בארות

בארות א' ב' ג'

באר א' הייתה בבית הביטחון שבחומה ומגדל. (החומה ומגדל נבנו סביב בית הביטחון). במקום זה ישבו חברי הקיבוץ הראשונים, לפני שעלו להתיישבות ביישוב הקבע בגבעה הסמוכה. היום פועלת במקום משחטה.

כדי לספק מים לקיבוץ נחפרו שתי בארות נוספות, שקיבלו את השמות **באר ב'** ו**באר ג'**. מבאר ב' נשאר מבנה הבטון ואילו באר ג' נהרסה ובאזור נמצאות היום בריכות החמצון של הקיבוץ.

בגדים

בגדים לילדים

בגדי בוקר – בגדים פשוטים, כאלה שאפשר ללכלך בצבע, בבוץ או בכל פעילות אחרת.

בגדי הקמה – הבגדים היותר חדשים ויפים, אותם לבשו הילדים בשעות אחר הצהרים בלכתם לחדר ההורים.

בגדי שבת – בגדים יפים במיוחד, על פי רוב חולצה לבנה – לבוש יפה במיוחד לשבת.

בגדי נסיעה – בגדים טובים ויפים, כדי שהילדים יראו במיטבם כשהם נחשפים לעולם הרחב.

בגדים למבוגרים

בגדי המבוגרים כללו בגדי עבודה ובגדי שבת (בגדים שלאחר העבודה). כל הבגדים אוסנו במחסן הבגדים. אחת לשבוע קבל כל חבר חבילת בגדים נקייה, שהייתה מכינה עבורו המחסנאית.

נשים בהריון קבלו גם הן את בגדיהן ממחסן הבגדים אך זכו לבחור לעצמן, בגד אחד חדש, שנתפר במיוחד בשבילן. לאחר הלידה הוחזר הבגד למחסן המשותף.

בוקסה

ארגז עץ, שנועד במקורו לאריזת פרי אך שימש בהצלחה רבה כתחליף לארון בגדים בחדרי החברים.

בית קירור

מבנה בעל שני חדרי קירור כאשר חדר אחד עמד לרשות המטבח וחדר שני לתוצרת החקלאית. בקיר הדרומי היה כור וברז למים קרים (עדין קיים הסימן) - המקום היחיד למים קרים בקיבוץ. כיום משמש המבנה כפאב מקומי (ע"ע פאב אוסישקין).

בית הבנים

הוקם אחרי מלחמת ששת הימים בעקבות נפילתם של האחים עמרם ויוחנן בן חורין ז"ל. לצורך הקמת המבנה גויסו כספים ברחבי העולם. במקום חדר הנצחה לזכרם של כל חברי ובני המקום שנספו במהלך מלחמות ישראל ושירותם הצבאי וחדר עיון ובו אוסף החנוכיות המיוחד שיצר מיירים ברעם ז"ל לזכר בנו גברי. ז"ל

היום משמש בית הבנים מרכז תרבותי בו מתקיימות הצגות, קונצרטים מופעי מחול וכן כנסים ואירועים שונים. בנוסף פועלות במקום סדנאות למחול ומוזיקה.

בית הבראה

בית הבראה היה המקום אליו יצאו חברי הקיבוץ לחופשה. לבית הבראה יצאו החברים אחת לכמה שנים לפי תור שנקבע מראש. האישור לצאת לבית הבראה ניתן על פי החלטת הקיבוץ, והשהות במקום הייתה במימון הקיבוץ. זכור לטוב בית הבראה של הקבוץ הארצי בנתניה.

בית הדר

המקום בו חולים זמניים וקבועים יכולים לשהות ולקבל טיפול ואינם נאלצים לשהות בבית חולים. השם שנבחר לבית מצביע על המקום ממנו הגיעו מייסדי הקיבוץ – הדר (ע"ע הדר), ומהפסוק: "והדרת פני זקן". המבנה הראשון של בית הדר היה במקורו בית המגורים של ד"ר ציקל (ע"ע ד"ר ציקל) ומשפחתו. כיום כולל בית הדר שני מבנים נוספים.

בית הלבוש (מחסן בגדים)

בית הלבוש נחנך ב-1966. קדמו לו מבנים נפרדים למחסן בגדים ולמכבסה. המבנה "החדיש" איחד בתוכו את כל הטיפול בבגדים – כביסה, תפירה, תיקון, גיהוץ עד חלוקת הבגדים לתאי החברים. במקום הייתה גם חנות בגדים ואפילו סנדלרייה. היום משמש חלק מהמבנה להשכרה, מקום לטיפולים פארא רפואיים ורק חלקו הקטן ממשיך לתפקד כמחסן בגדים, מכבסה ומחסן תחפושות.

בית ילדים

בית הילדים היה המקום בו התנהלו חיי הילדים מלבד שעות ההקמה (ע"ע הקמה), בהם הלכו הילדים לחדרי ההורים. בכל בית ילדים היו חדרי שינה, חדר אוכל, כיתת לימוד (ובפעוטונים וגנים – חדר פעילות ומשחקים), חדרי שירותים ומקלחת שהיתה משותפת לבנים ובנות. לכל קבוצה (שכבת גיל), היה בית משלה ומטפלת צמודה.

ביתן לאומנות

הביתן לאומנות היה צריף מגורים ששופץ לחדר קריאה ומאוחר יותר, ביוזמתו של משה ישראל ז"ל, הותאם והוסב לביתן לתצוגת תערוכות מתחלפות של אמנים מקומיים, אמנים מרחבי הארץ, וגם מחו"ל. (כמו תערוכת כלי קרמיקה אורגינלים של פיקאסו.) המבנה קיים עד היום, מזרחית לגן דקל ומשמש כמשרד ומחסן.

בלונקים

את הבלונקים ניתן היה למצוא אי-שם בשנות ה-90 המוקדמות, כפריט המרכזי בהפעלות יום העצמאות. יש אסכולה שטוענת כי המילה 'בלונק' היא הכלאה של המילים בלון וענק. לא בטוח בקשר לענק, אבל בכל אופן מדובר בבלון ניילון מאורך (במקרה הזה, לבן עם דגל ישראל), שהדרך לנפח אותו היא למלאו באוויר תוך כדי ריצה, ומיד לקשור. בעוד ילדי כל הארץ ריסו ספריי קצף דביק ונגחו זה בראשו של זה בפטישים, אנחנו זכינו לחזות במראה המשעשע של אב ובנו אוחזים בבלונק משני צידיו ורצים איתו על הדשא, כשברקע קולה של רבקה, המדרבן אותם להמשיך ולרוץ.

במקום

בארוחות הצהריים ניתנה לכולם מנה אחת. מי שלא רצה את המנה היה יכול לבקש "במקום" – תחליף למנה העיקרית.

בעלי חיים

כלבים רבים, סוסים, חמורים ובעלי חיים נוספים ליוו ומלווים עד היום את חיי הקיבוץ. מקום מיוחד נשמר לראשונים שביניהם – תרזה רינה וגל, פומה וניצה הבוקסריות של בנימין בובה, אגב, איתן וגיבור, פרוק ואפורקה.

בריכת שחיה

בריכת השחייה נבנתה כולה בעבודה עצמית ובמימון עצמי בשנת 1953. המימון בחלקו הגדול הגיע מכספי החברים ששרתו בבריגאדה במלחמת העולם השנייה ותרמו את הכספים שקיבלו, עם שחרורם, לבניית הבריכה. התהליך איחד את כל הציבור, חברים, ילדים ובני נוער, כשלכל אחד ניתן תפקיד בהתאם לגילו וליכולתו. הבריכה הצטיינה ומצטיינת עד היום בצורתה המיוחדת. הבריכה שופצה בשנת 2007 והותאמה לתקנים המקובלים.

בתי סוכנות

הבתים הוקמו ב-1940 כבתי המגורים הראשונים בקיבוץ. היו אלה בתים ללא שירותים צמודים. חמשת הבתים עומדים עד היום. הראשון משמש למספרה וקוסמטיקה והאחרים למגורי עובדים זרים.

בתי רכטר

בתי רכטר היו "שכונת המגורים" הראשונה, שהוקמה על הגבעה צפונית לאמפיתיאטרון.

בכל בית היו ארבע דירות בנות חדר אחד ומרפסת אך ללא שירותים ומקלחת. הבתים היו מיועדים למשפחות עם ילדים. בתים אלה נהרסו במהלך השנים לטובת בניית שיכוני וותיקים (ע"ע שיכון ותיקים) להוציא שני בתים שעברו שיפוץ ומשמשים עד היום למגורי צעירים ותושבים זמניים.

ג'

ג'ארה

כד חרס עם פיה, בו נשמרו מים קרים. זה היה לפני שהיו מקררים בחדרי החברים. הכד היה מכוסה בפיסת בד רשת דקה, אליה היו תפורים צדפים כדי לשמור שלא תעוף. הבד נועד לשמירה על ניקיון המים. את הג'ארה ניתן היה לראות בכל חדרי החברים.

גבע

המסגרת החינוכית – חברתית לילדי כיתות א'-ו' לשעות שלאחר הלימודים ובמהלך החופשות. המסגרת הוקמה כאשר בית הספר היסודי המקומי נסגר, והילדים עברו ללמוד בבית ספר אזורי מחוץ לקיבוץ.

הגבעות

הגבעות היה שם כולל לאתרי הטיול הנפוצים של ילדי הקיבוץ: גבעת הרקפות, גבעת הנרקיסים ומאוחר יותר הגבעה עם הצבעונים. "הולכים לגבעות": זו הייתה ההכרזה לפני היציאה לטיול. הגבעות קיבלו את שמן ממרבדי הפרחים שפרחו עליהן. הילדים קטפו אותם ללא רחם והתחרו למי הזר הגדול יותר. כל זה פסק עם כניסת החוק שאסר לקטוף פרחי בר. בנוסף לפרחים היו הגבעות המקום בו ניתן היה לאסוף בימי החורף שפע של פטריות, בעיקר אורניות.

גבעת הילדים

הגבעה בה רוכזו כל בתי הילדים (כשעוד היה מקום לכולם). במרכז הגבעה הוקמו מתקני שעשועים מגוונים. בעבר היו אלה מתקנים, שניבנו על ידי חברי הקיבוץ. בהמשך, עם החרפת דרישות הבטיחות ותווי התקן, מרבית המתקנים הם מתקנים קנויים. שונה וחריגה היא מפלצת הדרקון, שנבנתה ע"י הורי וילדי המקום במסגרת אירועי שנת ה-70 לקיבוץ.

גברת ז'ולטי

(ע"ע ז'ולטי)

גזר חי

סלט גזר חי (להבדיל מגזר מבושל) בטעם חמוץ-מתוק, לפעמים עם תוספות של צימוקים ובננות, הוגש באופן קבוע בארוחת הצהרים של יום שישי.

גיוסים

כאשר נידרש ריכוז גדול של עבודה המונית בזמן מוגבל, נקראו החברים לבוא להתגייס לעבודה נוספת, שהייתה מעבר לשעות העבודה הרגילות וללא תמורה. הגיוסים היו במגוון עבודות: פיזור רעל עכברים בשדות, קטיף כותנה בידיים, מסיק זיתים, הוצאת תפוחי אדמה, בצל וגזר, קטיף פרי ומריטת עופות ופירוקן, כאשר היה מוות המוני בימי השרב. הגיוסים האחרונים היו בעישוב כותנה. אנשי הכותנה ניסו לתת לגיוס אופי של אירוע ואף הכריזו על פרס, מעדר הזהב (ע"ע מעדר הזהב), שניתן למי שתרום את מספר השעות הגדול ביותר.

גפירים

יחידת שוטרים יהודים במשטרה הבריטית. תפקידם היה לשמור על הישובים. מספר חברים מכפר מנחם נמנו על יחידת שוטרים זו.

גרעין

קבוצת בוגרי תנועות נוער שהיתה מיועדת להקים או להשלים קיבוץ. את שירותם הצבאי עשו בנח"ל ובמהלך השרות היו עוברים תקופת הכשרה בקיבוץ היעד או בקיבוץ אחר. הגרעינים שלנו: גרעין מצרי, שמ"ץ, יסמין, מגל והגרעין הדרום-אמריקאי. חלק מבוגרי הגרעינים הכירו כאן את בני זוגם ובהמשך בנו את ביתם בכפר מנחם.

גן השבעה

בקיץ 1961 בדרך למחנה קיץ התרחשה התאונה הנוראה, בה נספו שבעה ילדים מקבוצת "רימון". לזכרם של הילדים הוקם "גן השבעה", הנמצא על הדשא שבין הספרייה לבריכת השחייה. בגן נטועים שבעה דקלים ובסמוך ליד הספרייה שבעה ברושים.

גשם והפרעות

כאשר תנאי מזג האוויר לא אפשרו יציאה לעבודה בשדה, היו נרשמות שעות עבודה אלה בסידור העבודה של הקיבוץ תחת השם: גשם והפרעות. החברים לא חויבו בגין שעות אלה למרות שלא יצאו לעבודה. (זוה עוד לפני עידן השכר הדיפרנציאלי).

ד'

דשא גדול

הדשא הגדול היה תמיד באותו המקום: ליד חדר האוכל, זה הישן וזה הקיים. על הדשא בילו הורים וילדים בשעות אחה"צ. הדשא שימש את הילדים למשחקהם, ועצי הפיקוס שסביבו היוו אתגר לכל מטפסי ההרים הפוטנציאליים. לאורך כל השנים אכלס הדשא מסיבות חג, בעיקר ראש השנה, פסח, סוכות וחג העצמאות, חתונות ואירועים נוספים. לאחרונה קבל הדשא תפקיד ישן/חדש: במהלך הקיץ מוקרנים בו סרטים לילדים.

ד"ר ציקל

רופא המשפחה המיתולוגי של הקיבוץ. ד"ר ציקל ליווה את הקיבוץ והיה מעורב בחייו שנים רבות. הוא היה כתובת לחברים ולשכנינו, בני משפחת אל-עזי (ע"ע אל עזי), איתה יצר קשרים מיוחדים. כיוצא גרמניה התקשה ברכישת השפה העברית וביטויים מסוימים, בהם השתמש לעיתים תכופות, נהיו לחלק משפת המקום. ("למשום עמוק", "יפוני" ועוד..)

דרום יהודה

חברת אוטובוסים לפני אגד. האוטובוס של דרום יהודה היה מגיע לכפר מנחם פעם ביום. בין הנהג לילדי הקיבוץ נוצרו קשרים אישיים, ולעיתים היו הילדים מחכים לאוטובוס בשער הקיבוץ ועולים איתו עד לתחנה הסופית בקיבוץ.

ה'

הבראה

תוספת מזון מיוחדת, שהוגשה בחדר האוכל לנשים אחרי לידה או לחברים בשלבי מחלה והחלמה. הזכאות לתוספת זו נקבעה על ידי הרופא והצוות הרפואי.

ילדי הקיבוץ זכו במהלך חופשת הקיץ לשבוע ימים בו קיבלו הבראה: אוכל מיוחד עם מגוון מאכלים, האהובים על ילדים. במהלך אותו שבוע התקיימו גם פעולות בילוי ובידור מיוחדות לילדים.

הדר

המושבה הדר הייתה המקום בו שהו חברי אמריקה – כרית (ע"ע אמריקה-כרית) עד עלייתם להתיישבות קבע בכפר מנחם. בין אנשי המושבה לחברי הקיבוץ התפתחו יחסי ידידות. בתקופת מלחמת השחרור, כאשר הוחלט במסגרת מבצע תינוק, על פינוי ילדי הקיבוץ לעורף, הועברו הילדים עם חלק מהאמהות ועם משק החי, להדר, אל אותו מחנה בו ישב הקיבוץ לפני העלייה על הקרקע. המקום כיום הוא חלק מהוד השרון.

הורים

שם כולל להורים של חברי הקיבוץ, שהגיעו בעקבות בניהם, לחיות בקיבוץ. חלקם קיבלו בקבוץ שמות תואר נוספים בהתאם לתפקיד שמילאו: סבא דלק, סבא דואר ועיתונים, יוסף אמבולנס וכו'.

הפרטה

בעבר סיפק הקיבוץ לחבריו את כל הצרכים הבסיסיים. (ביגוד, חינוך, בריאות, מזון, ריהוט, חופשה וכו'). לזכות החבר עמד תקציב אישי להוצאות אישיות. הקריטריונים לחלוקה ולמבנה התקציב נקבעו על ידי הקיבוץ והותאמו, מעת לעת, לתנאי החיים המשתנים.

בסוף שנות ה-80 התחיל תהליך מואץ של הפרטה, שמשמעותו הייתה העברת יותר ויותר תחומי אחריות מהכלל (הקיבוץ) אל הפרט והגדלת חופש הבחירה של החבר בניהול תקציבו. תהליך זה נמשך גם היום, אם כי קיימת הקפדה על שמירה של ערכות הדדיות בתחומי החיים הבסיסיים כמו חינוך ובריאות.

ההחלטות על שכר דיפרנציאלי, שיוך דירות ושיוך נכסים הם חלק מאותו תהליך, שחייב גם שינוי המבנה הארגוני ודרכי ההתנהלות של הקיבוץ.

הקמה

הקמה היה שמו של פרק הזמן במהלך היום, שכלל את שעות מנוחת הצהרים, שהייתה חובה לכל הילדים (להסתובב לקיר...) ואת השעות בהן הלכו הילדים לחדר ההורים. "המקומות", בנות המוסד (מוסדניקיות) או בנות חברות הנוער, היו מקומות את הילדים משנת הצהרים, מלבישות, נותנות ארוחת ארבע ושולחות אותם לחדרי ההורים. אחד התפקידים החשובים בעבודתן היה צחצוח יומי של נעלי הילדים. (ע"ע מוסד חינוכי, חברת נוער).

הרחבה

אזור המגורים החדש הצומח במהירות מדרום לקיבוץ. תושבי ההרחבה אינם חברי קיבוץ, אך יחד עם חברי הקיבוץ הם חברים באגודה מוניציפאלית משותפת, שקיבלה את השם: מתיישבי כפר מנחם. חברי הקיבוץ משתייכים גם לאגודה שיתופית חקלאית (אגש"ח).

השלמה

קבוצה של חברים, שהצטרפה לקיבוץ אחרי תקופה של הכשרה. שיבוץ ההשלמות לקיבוצים נעשה על ידי התנועה. ההשלמות שלנו, שחברים מהן חיים עד היום איתנו הן: אלגביש (ע"ע אלגביש), חרות ומנוף.

השכבה

הטקס שסגר את יומם של הילדים בחינוך המשותף. להשכבה היו כמה חלקים: ארוחת ערב, סיפור בהמשכים וכיבוי אורות. הביצוע היה באופן בלעדי בידי המטפלות. בשנים הראשונות היו ההורים נפרדים מהילדים ליד דלת הכניסה לבית הילדים. עם השנים עברה הארוחה לאחריות ההורים ובשלהיים הבאים גם הסיפור, אחריו הפרידה ליד המיטה ולבסוף, הילדים עברו לבתי ההורים.

ו'

וואדי בורשין

הוואדי ליד בתיהם של בני משפחת אל-עזי (ע"ע משפחת אל עזי). על שפת הוואדי גדלו עצי אקליפטוס נישאים, והמקום היה יעד מועדף לטיולים, למחנות, לאירועים משפחתיים ולחגיגות אחרות. לימים נגדעו העצים, הוואדי יבש והמקום שמשם. היום ביוזמת הקק"ל ואנשי המועצה נפרצה לאורך הוואדי דרך נופית, המובילה אל התל הנישא: תל-אל-סאפי (ע"ע תל-אל-סאפי).

וּבְל

חדר קטן, שלושה מטר על שלושה מטר גודלו וללא שירותים. קירות הוובל היו לוחות עץ כפולים, ממולאים בשיחי סירה קוצנית יבשה, ששימשו לבידוד. מבחוץ היו מצופים הלוחות בטול שחור. בשנים הראשונות גרו בוובלים משפחות עם ילדים. מאוחר יותר, כאשר תנאי הדיור השתפרו, שימשו הוובלים למגורי רווקים. בתצוגת צריף ראשונים ניצבים שניים מהם.

ז'

גברת ז'ולטי

גב' זולטי ניהלה בית קפה קטן ברחוב העלייה בתל-אביב. במשך תקופה ממושכת היה בית הקפה שלה מקום מפגש לחברי הקיבוץ שהגיעו העירה. אצלה נפגשו, השאירו הודעות, חבילות ודברי דואר. המקום היווה נקודת ציון להתמצאות בעיר. בינה לבין חברי הקיבוץ שפקדו את המקום, התפתחו יחסי ידידות.

ח'

חברת ילדים

המסגרת החינוכית – לימודית - חברתית של ילדי הקיבוץ מכיתות א' – ו'. צוות המורים (בעיקר מורות) והמטפלות היו אחראים על כל תחומי הפעילות של חברת הילדים במהלך כל ימות השנה.

חברת נוער

קבוצות ילדים ונערים, שקובצו במסגרת עליית הנוער והופנו להתחנך בקיבוץ. בשנים הראשונות היו אלה ילדים שהגיעו אחרי המלחמה, במקרים רבים ללא הורים. בקיבוץ הם אומצו על ידי משפחות של חברי הקיבוץ. (קשרים שבחלקם נמשכים עד היום). לכפר מנחם הגיעו ילדים ונערים מפולין, מהונגריה, מרומניה, מבולגריה, מפרס, מעיראק, מחבר העמים וגם ישראלים. חלק מחברות הנוער עברו והשלימו קיבוצים אחרים (מייסדי קיבוץ סער, רשפים, להב ועוד) חברת הנוער יסעור יועדה להשלים את כפר מנחם, ורבים מחבריה חיים פה עד היום. חברות

הנוער שהתחנכו בכפר מנחם : חברת הנוער הפולנית והרומנית, שלהבת, מבקיעים, יסעור, עמל, זית, אלון, חצב, ערבה ונעל"ה. בקיבוץ חיים עד היום בוגרי חברות נוער, שנישאו ובנו פה את ביתם.

חדר

כך נקרא המקום בו גרו ההורים, ואליו הלכו הילדים בשעות אחה"צ. ("אני הולך לחדר"..)

חדר האוכל

חדר האוכל מוקם מראשית ימי הקיבוץ במרכז המחנה. בחדר האוכל אכלו חברי הקיבוץ את כל הארוחות, בוקר, צהרים, ארוחת ארבע וארוחת ערב בכל ימות השבוע כולל שבת. בנוסף שימש חדר האוכל מקום התכנסות מרכזי לכל הפעילויות החברתיות: שיחות קיבוץ, חגים, חתונות וכו'. מיקומו במרכז הקיבוץ ביטא את החשיבות שנתנו לו החברים כמקום מרכזי בחייהם.

חדר לחם

חדר קטן בצמוד לחדר האוכל, בו הוצבה מכונה חשמלית לפריסת לחם. לצידה עמד ארון ובו ככרות לחם. החברים שרצו לקחת לחם לבתיהם, פרסו בעצמם את ככרות הלחם ולקחו את הדרוש להם. בסמוך למכונת הלחם עמד מיכל מלא עם חלב. ממיכל זה לקחו החברים חלב לבתיהם, בקנקני מתכת קטנים, הכל ללא תשלום.

חדר קריאה

חדר הקריאה הראשון היה בחלקו המזרחי של חדר האוכל, ה"חצר". כאשר גדלה האוכלוסייה, והיה צורך להשתמש באופן קבוע גם בחלקו השני של חדר האוכל, עבר חדר הקריאה לצריף מגורים, ששופץ והותאם לתפקידו החדש. (המבנה קיים עד היום ונמצא ממזרח לגן דקל). החברים היו מגיעים לחדר הקריאה כדי לעיין בעיתונות היומית ובמגוון שבועונים, ירחונים ומגזינים, שנמצאו במקום. במהלך השנים, כאשר חולק עיתון לכל חבר, עבר חדר הקריאה לחדר קטן, צמוד למועדון לחבר, והחברים שבאו לישיבות ואירועים שונים היו נוהגים להיכנס ולעיין בחוברות השונות, שהיו מרוכזות במקום. הצריף, ששימש את חדר הקריאה הראשון, שופץ ושימש מספר שנים כביתן לאומנות. (ע"ע ביתן לאומנות) היום הוא משמש משרד ומחסן.

חומה ומגדל

חומה ומגדל הייתה שיטת התיישבות בארץ ישראל לפני קום המדינה בין השנים 1937-1939. צורת התיישבות זו נועדה לתת מענה בטחוני למתיישבים החדשים בתקופת "המרד הערבי".

כפר מנחם הוקם כישוב חומה ומגדל ב- 28.7.1937, על ידי חברי ארגון מנחם. המתיישבים הראשונים עזבו את המקום, עברו להקים את כפר ורבורג והישוב נעזב.

ב- 6.12.1939 לקראת טקס הנחת אבן הפינה לישוב הקבע של כפר מנחם הגיעו למקום המתיישבים הראשונים של כפר מנחם (אמריקה כרית). חברי הקיבוץ חיו באתר חומה ומגדל עד שהושלמה הכנת התשתית למגורי הקבע ואז עברו יחד עם הילדים ושאר החברים שנשארו בהדר (ע"ע הדר), לישוב הקבע על הגבעה, בה נמצא היום הקיבוץ.

חומה ומגדל הייתה צורת בניה בה הוקף כל המחנה (מבני מגורים מבני משק וכו') בחומה. במרכז המחנה ניצב מגדל תצפית עם פרוז'קטור, שהאיר את הסביבה ובשתיים מפינותיו היו עמדות שמירה. דגם זה היה אמור להגן על התושבים מפורעים. במקום הייתה באר מים, באר א', שסיפקה מי שתייה לחברים. היום פועלת במקום משחטת עופות – עוף הכפר.

בשנים 8-1987 הוקם בתחום מוזיאון השפלה, האתר המשוחזר של חומה ומגדל. עיקר הכוונה הייתה לחשוף בפני תלמידים את צורת ההתיישבות של חומה ומגדל. בשער השחזור הוצבו שני פסלי בטון, המסקל והזורע, מעשה ידיו של נחקה רומבק. פסלים אלה סימלו את חזונו של המתיישבים הצעירים והוצבו במקור בשער הכניסה לקיבוץ (צומת "הראל" של היום). מאוחר יותר הועברו לאתר השחזור של חומה ומגדל.

חרובית

מעברת העולים חרובית (ממול לכניסה ליער חרובית) הוקמה בראשית שנות ה-50. בין תושבי המעברה לקיבוץ (בעיקר בין הילדים) התקיים סוג של יחסי שכנות (די פילנתרופיים...) עם פירוק המעברות נהיה המקום לאתר בו נחגגו בל"ג בעומר טקסי הכניסה לתנועה של ילדי הקיבוץ. היום משמש המקום לקיום מחנות וסמינרים של תנועות נוער.

ט'

טבריה בבית

אמבטיות עם חומרים מיוחדים (מים ובוץ), שהובאו ממרפאות הבוץ של טבריה כאמצעי לטיפול בכאבי פרקים ומחלות ריאומטיות אחרות. טבריה בבית הייתה תחליף לצורך לנסוע לטיפולים בטבריה עצמה. המקום היה בקומה התחתונה של המקלחת הישנה. הזכות לקבל את הטיפול נקבעה על ידי הרופא.

טיפול חולים

חברים חולים, שנבצר מהם להגיע למרפאה או לחדר האוכל, קיבלו את האוכל והתרופות באמצעות מטפלת חולים, שעברה בין הבתים, הביאה אוכל ותרופות, עזרה בסידורים קטנים ודיווחה למרפאה על מצב החולים.

י'

יום נדידה

מקורו בספור יציאת מצרים. בעיבודו המודרני היה זה יום, בו יצאו ילדי חברת הילדים ("בני ישראל") לחולות ניצנים וחצו, תוך כדי מילוי מטלות מגוונות, את מקווה המים שבמקום: "ים סוף". יום הנדידה היה חלק בלתי נפרד מהפעילויות סביב חג הפסח.

ילדי גולה

ילדים שהגיעו לקיבוץ אחרי מלחמת העולם השנייה והצטרפו לקבוצות על פי גילם.

ילדי חוץ

ילדים שמסיבות שונות הגיעו והצטרפו לקבוצות של ילדי המקום. לכל ילד נקבעה משפחה מאמצת, שהייתה אמורה לתת סוג של מענה במקום ההורים, שגרו מחוץ לקיבוץ.

ילדי תנובה

השם שניתן לילדי הקיבוצים כמשל לילדים הגדלים בשמנת, עטופים בכל טוב ומוגנים היטב.

כ'

כרית

השם הראשון שניתן לקיבוץ בתקופה ששהה בהדר. (ע"ע הדר, אמריקה-כרית) משמעות השם, גלים סוערים. מאוחר יותר הוסיפו ליצני הקיבוץ פירוש נוסף לשם כרית: כרית: כת רווקים יישארו תמיד.

כביסת חיילים

שירות מבורך לחיילי הקיבוץ, שניתן כתורנות שבת ובהמשך בהתנדבות על-ידי עובדות המכבסה ואמהות החיילים. את הכביסה ניתן היה "לזרוק" עד בוקר יום שבת ולבוא לקחתה נקייה ומקופלת במהלך יום שבת (או במקרה הפחות טוב, לרוץ ברגע האחרון לאסוף אותה ביום ראשון, רגע לפני הטרמפ למסמיה...).

כל בו / מרכולית

ה"סופרמרקט" המקומי של כפר מנחם, לאחר שמוצרי המזון והאספקה קטנה (ע"ע אספקה קטנה) הופרטו. **השם מרכולית הוא השם שנקבע למקום אולם המושג: "כלבו" ממשיך להיות שגור בפי חברים רבים עד היום.**

כל בו חיילים

שעות הפתיחה המיוחדות של הכל בו לחיילים בערבי שישי זכר לתקופה, בה אף חייל עוד לא חלם לצאת לחמשוש. שרות זה נפסק, כאשר מרבית החיילים התחילו להגיע לחופשות כבר בימי חמישי. (חמשוש).

לי

לולי פק

לולי פק היו הלולים הראשונים בארץ, שהוקמו כלולי פיטום לעופות במטרה לייצר ולשווק בשר עוף באופן תעשייתי. הקמת הלולים התחילה ב-30.1.1954. השם: לולי פק הוא על שם האיש, שסייע ותרם רבות להקמת הלולים בכפר מנחם. שנים רבות היו לולי הפיטום ענף מרכזי בקיבוץ וסביבו התפתחו המדגרה ולולי הרבייה. היום הושכרו לולי הפיטום, והם מופעלים על ידי קבלן חיצוני.

לחם מטוגן

המאכל המיוחד של שבת בבוקר. (גם אתה היית קם ב-6 בבוקר לחכות ללחם המטוגן)? הילדים למדו לזהות את התורנית באותה שבת לפי איכות הלחם המטוגן.

לינה משותפת

השיטה בה כל הילדים ישנו בבתי הילדים בנפרד מההורים, כל ילד בבית הילדים שלו עם קבוצת הגיל שלו. הלינה הייתה בחדרים מעורבים, בנים ובנות. הלינה המשותפת הייתה אחד מערכי היסוד של החינוך המשותף.

לינה משפחתית

במהלך שנות ה-80 תחילה כמקרים פרטיים ובהמשך באישור שיחת הקיבוץ עברו כל הילדים ללינה בבתי ההורים.

ההחלטה על המעבר ללינה משפחתית התקבלה אחרי דיונים סוערים. הלינה המשותפת נתפסה כאחת מאבני היסוד של החינוך המשותף. ההחלטה על מעבר ללינה משפחתית הייתה החלטה חברתית-ערכית, אך במקביל חייבה כניסה לתהליך מואץ של בינוי והתאמת דירות ההורים לצרכים החדשים.

למלא מקום

שולחנות חדר האוכל היו מיועדים לששה אוכלים. כדי להבטיח מקום לכולם נהגו העובדים לבקש מהבאים למלא שולחנות ולא להתיישב בשולחן חדש, לפני שמילאו את השולחן שלפניו.

לקחת שבת

במקום לבקש יום חופשה נהוג היה לומר: "אני רוצה לקחת שבת". יום חופשה, כנראה, לא היה ברפרטואר של חברי הקיבוץ באותה תקופה, ולכן השתמשו החברים במילה "שבת", כשהתכוונו ליום חופשי מעבודה.

מ'

מגדל המים

מגדל המים הוקם בשנת 1940 במקום הגבוה ביותר בישוב 115 מ' מעל פני הים. ייעודו היה שמירת כמות מים זמינה לישוב במצבי חירום. בנוסף שימש המגדל נקודת תצפית ומקום לאיתות וליצירת קשר עם הישובים בסביבה. מתחת לבריכה נבנו שני חדרים, ששימשו את מוסדות הישוב, הנה"ח ומזכירות. בהמשך שימש חדר סידור עבודה, דואר והיום מרכזיית וידאו תקשורת.

מוסד חינוכי

המסגרת החינוכית בה העבירו ילדי הקיבוץ את שנותיהם מכיתה ז' עד י"ב. במוסד למדו, אכלו, ישנו ועשו את כל שאר הדברים, שעושים נערים בגילאים אלה. הילדים הראשונים של הקיבוץ (קבוצת ה"סלע") נשלחו למוסד בקיבוץ מעברות, והיו באים לביקור בכפר מנחם פעם בשישה שבועות לשישי שבת. הקבוצות הבאות "סער" ו"לפיד" נשלחו ללמוד במוסד בנגבה.

המוסד בכפר מנחם נפתח בספטמבר 1956 כמסגרת החינוכית לילדי כפר מנחם. הקבוצות הראשונות בו היו "לבנה" ו"דרור". לאחר מספר שנים נקלטו במוסד ילדי רבדים, אחריהם ילדי נחשון ובהמשך ילדי שאר הקיבוצים. היום נקרא המקום: תיכון אזורי "צפית", והוא בית הספר העל יסודי של ילדי המועצה וילדי ישובים שכנים נוספים.

מוזיאון השפלה

בראשית דרכו היה מוזיאון השפלה אוסף ממצאים ארכיאולוגיים, שנחשפו בתל אל סאפי (ע"ע תל אל סאפי) ובתל החרסים (ע"ע תל החרסים) על ידי חברים וילדים מהקיבוץ ורוכזו ביוזמתו של משה ישראל ז"ל בצריף קטן (וובל). עם התרחבות האוסף הוא הועבר אל צריף חברות הנוער, שהתפנה מתושביו ומשם למרתף באחד ממבני שיכון ד'. משה ישראל ז"ל, יזם בלתי נלאה, לא הסתפק בקיים ובזכות פועלו הוקם בעזרת משרד החינוך וגורמים נוספים מוזיאון השפלה.

מוזיאון השפלה התחיל את דרכו כמוזיאון ארכיאולוגי והתפתח במהלך השנים למרכז חינוכי שפיתח והפעיל, בתמיכת משרד החינוך והמועצה האזורית ובביצוע צוות מדריכות מסור תוכניות חינוכיות בנושאי ארכיאולוגיה, אומנות והעשרה של חגים ותרבות ישראל. בשנת 1978 זכה משה ישראל מידי הנשיא בפרס החינוך על פועלו. הפסקת תמיכת משרד החינוך כמו גם פטירתו של משה הביאו להפסקת פעילותו ולסגירתו של המוזיאון. היום משמש המקום מתנ"ס של המועצה האזורית יואב, ובמקום מתקיימות פעילויות לילדים ולנוער.

מועדון לחבר

המועדון לחבר היה הבית הראשון שנבנה בכפר מנחם ב-1940 ויועד לבית ילדים. הוא שימש בית התינוקות הראשון. בהמשך הפך לגן ילדים, כשבצמוד אליו היה צריף, ששימש כמטבח לתינוקות וילידים. עם השנים הוקם במקום חדר קריאה, והיום משמש המבנה כמועדון, חדרי ישיבות ומשרדים.

מחברת שמירה

מחברת שנמצאה בכל אחד מבתי הילדים, ובה כתבה שומרת הלילה את אירועי הלילה. לעיתים נעזרו בה גם הילדים כמו אותו ילד מכיתה א' שכתב: "אני בבית" וברח לבית הוריו...

מחלקה - רביעיה-שישיה-שמיניה

השמות שניתנו למסגרות החינוכיות של ילדי הקיבוץ בגיל הרך עד הגיעם לגן. המספרים ציינו את גודל הקבוצה החינוכית והשפיעו על מספר המטפלות שעבדו בכל יחידה.

מטבח ילדים

הגישה שהילדים צריכים לקבל את הטוב ביותר היא זו שהכתיבה את הפעלתו של מטבח הילדים. בשנים הראשונות פעל המטבח בצמוד לבית הילדים הראשון (היום המועדון לחבר) ואחר כך כחלק נפרד ליד מטבח החברים. למטבח הילדים היו מבשלות משלו, וממנו לקחו המטפלות את האוכל לבתי הילדים.

מטפלת

אחד המקצועות הראשונים שנולדו בקיבוץ ואולי החשוב מכולם. המטפלת דאגה לכל מחסורם של הילדים והייתה

הסמכות העליונה לכל צרכיו של הילד מיום היוולדו ועד גיל 18. דרישות התפקיד היו: אשה, חזקה וצעירה...

ממתק יום שישי

דבר מאכל מתוק (חלבה, שוקולד, קרמבו או ארטיק שוקולד/ וניל/ בננה) שניתן לילדי המוסד ביום שישי בצהרים. הממתק עבר שינויים, אבל הנוהג נשאר ונשמר על ידי הילדים עד סוף י"ב. במהלך השנים היווה "הממתק של יום שישי" אמצעי להסדר התערבויות בין הילדים. (המפסיד נותן את הממתק של יום שישי).

ממלכת חאפ

"ממלכת חאפ" היה שמה של ההצגה, שנכתבה ע"י חבר הקיבוץ דאז, אורי אסף, לרגל חגיגות ה-25 של כפר מנחם. ההצגה הייתה בסדר גודל שלא הוכר עד אז בקיבוץ. את המוסיקה לשירים שליוו את ההצגה כתב נועם שריף. הבימוי היה ע"י דוד ברגמן. השחקנים היו חברי הקיבוץ. תהליך הכנת ההצגה כמו גם האירוע עצמו סחפו את הקיבוץ וזכורים למשתתפים עד היום כאירוע משמעותי ביותר.

מנחם אושיסקין

מנחם אושיסקין היה נשיא הקרן הקיימת לישראל ואחד ממנהיגי הציונות החשובים. בט"ו בשבט 1940 הגיע אושיסקין לקיבוץ, כשמטרת ביקורו הייתה להשפיע על חברי הקיבוץ לאשר את החלטת המוסדות ולקרוא לקיבוץ על שמו: כפר מנחם. אושיסקין ידע שבין החברים יש המתנגדים לקרוא לקיבוץ כפר מנחם, ועל כן החליט לבוא בעצמו לשיחה עם חברי הקיבוץ. בשיחה שהתקיימה בנוכחותו התקבלה, אם כי ברוב קטן, ההחלטה לקרוא לקיבוץ החדש כפר מנחם.

כאות הוקרה וכביטוי לשמחתו הצטרף אושיסקין לטקס הנטיעות ונטע עץ במרכז הקיבוץ על יד המרפאה.

מנת חוץ

אם היה על חבר/ילד להעדר במהלך היום מהקיבוץ, הוא זכה לחבילת אוכל ארוזה, שכללה על פי רוב ביצה, קציצה, חלבה ולחם, מזון למשך היום.

מנה שלישית

מנה אחרונה, מתוקה, לסיום הארוחה. למה נקראה דווקא שלישית? לא ידוע. (מנה ראשונה סלטים, שנייה עיקרית...)

מסגריית חוץ

מפעלון קטן לעבודות מסגרות, שהביאו איתם חברי אלגביש מרעננה. לימים התפתח למפעל המתכת.

מעגלה

מכונת הגיהוץ "בזכותה" קבלו החברים את בגדיהם וכן מצעים, מגבות ואף מטפחות אף, לתאיהם, כשהכל מגוהץ למשעי.

מפעל קרמיקה

מפעל הקרמיקה הוקם בשנת 1965 כמפעל תעסוקתי לחברים וותיקים. במפעל יוצרו כלי קרמיקה שימושית, כלים אומנותיים וקירות קרמיקה. הרעיון של החזקת מפעל תעסוקה, שלא למטרות רווח, לא שרד והמפעל דעך. היום יש במקום מחלקת קירות וכן סדנאות יצירה לאמנים וילידים. מבני ציבור רבים בקיבוץ מעוטרים בעבודות קרמיקה של אמנים מקומיים.

מעדר הזהב

מעדר הזהב היה פרס/אות הוקרה לחבר, שהגיע למספר הגדול ביותר של שעות גיוס בעישוב הכותנה. "מעדר הזהב" היה מוענק מדי שנה בטקס מיוחד עם סיום הגיוסים לעישוב הכותנה. על פי רוב הזכות במעדר היו נשים!

מפלטה

מכשיר בעזרתו ריססו פליט, נוזל להשמדת זבובים ויתושים.

מפעל הספר

מפעל הספר היה יוזמה של זלו אפל ז"ל. בעזרת השי שניתן מ"על המשמר" למנויי העיתון ארגן מדי שנה תערוכת ספרים, בה יכלו החברים לבחור לעצמם ספר שי לחבר. התערוכה התקיימה סמוך לחנוכה וליום ההולדת של הקיבוץ.

מצפה דוד קרון

על גבעה נישאה ממזרח לקיבוץ הוקם אתר הנצחה לאחת מיחידות חיל המודיעין ובתוכה יוחד מקום חשוב לחבר הקיבוץ דוד קרון ז"ל, ממקימה של היחידה, תוך ציון קורות חייו ותרומתו לחיל המודיעין. שמה של הגבעה "חירב'ת דימדים", כקילומטר וחצי דרומית מזרחית לכפר מנחם.

המק האדום

באותן שנים קראו למשאית "אוטו משא". המק האדום היה משאית של "הנגב". הנהג הקבוע היה איזי פינק. המשאית שימשה ביום להובלת תוצרת חקלאית מהקיבוץ וממנו, ובשעות אחה"צ והערב הותאמה להסעת אנשים למופעי תרבות, ולהפגנות מחוץ לקיבוץ. בהתחלה נסעו בעמידה, ובמשך הזמן הותקנו ספסלים, שהוסרו לאחר הסעת האנשים, כדי שניתן יהיה להחזיר את המשאית לתפקידה המקורי.

מקלחת ציבורית

המקלחת הציבורית הייתה התשובה לתנאי הדיור של אותה תקופה. (חדרי מגורים ללא שירותים ומקלחות). המקלחת הראשונה הייתה מבנה פח ובו מחיצה, שהפרידה בין הבחורים לבחורות. המחיצה שלא הגיעה עד התקרה, אפשרה העברת סבון, כפכפים ומגבות מצד לצד וכמובן אמירות, עקיצות וכו'. בהמשך נבנתה המקלחת הציבורית, העומדת על תילה עד היום ומשמשת כמבנה משרדים.

מרכולית / כלבו

ה"סופרמרקט" המקומי של כפר מנחם, לאחר שמוצרי המזון והאספקה הקטנה (ע"ע אספקה קטנה) הופרטו.

מרפאה

בנין המרפאה הראשון נבנה ב-1942 בעזרת תרומות מארה"ב. עם גידול הישוב נבנתה במקום מרפאה חדשה. המבנה הישן שימש כמגורים לרופא ולאחר מכן בנין משרדים ומספרה. היום חזר לתחום הבריאות, והוא מהווה חלק מבית הדר (ע"ע בית הדר). סודי ביותר: במקום היה מחסן הנשק (ע"ע נוקטה) הראשון של כפר מנחם.

משק ילדים

פינת חי של ילדי חברת הילדים (ע"ע חברת ילדים)

משק הילדים הראשון היה מאחורי בתי הכיתות ועצי הפרי גדלים שם עד היום. לאחר מכן הועתק משק הילדים לשטח שעל יד המאפיה ובית הקירור (הפאב). עם סיום הלימודים היו הילדים הולכים למשק לטפל בחיות. (גם אתה גידלת ארנבת/קוויה במשק וגם לך נשבר הלב כל פעם כשהן ברחו או שיחררו אותן בשדה....?)

שנים מאוחר יותר הקים ופיתח גדי פטיש ז"ל את משק הילדים וקרא לו סאפרי. עם נפילתו של גיא שלו ז"ל, הקדיש גדי את המקום לזכרו של גיא. אחרי פטירתו של גדי הוקם במקום חדר זיכרון, המשמש ככיתת לימוד ובו

תמונותיהם של גיא וגדי ז"ל. לאחרונה הושכר המקום ומשמש מרכז לטיפול, לטיפוח ולפעילות לילדים ולנוער - "כנף של אהבה".

מתיישיבי כפר מנחם

שמה של האגודה המוניציפאלית החדשה, שהוקמה עם הקמת ההרחבה (השכונה). באגודה חברים תושבי ההרחבה, חברי הקיבוץ ותושבים גרים בשטח הקיבוץ. יש לה ועד נבחר ותקציב ובאחריותה נושאי החינוך, התרבות והנוי.

מתנדבים

צעירים שבאו לישראל מיד לאחר מלחמת ששת הימים כהזדהות עם המדינה. רובם השתלבו בעבודה בקיבוצים. זרם המתנדבים נמשך לאורך שנים, כאשר צעירים מרחבי העולם ראו בקיבוצים מקום להתנסויות חברתיות חדשות. במהלך שהותם יצרו המתנדבים קשרים חברתיים עם בני המקום. חלקם אף בנו משפחות ונשאו או שלקחו איתם את (בן) בני זוגם לארצותיהם. היום אין מתנדבים בקיבוץ.

נ'

נא להעיר

הסדר השכמה שהתקיים בהעדר שעונים מעוררים ואמצעים טכנולוגים אחרים. חברים שהיו צריכים להגיע לעבודתם בשעת בוקר מוקדמת או שרצו, מסיבות שלהם, לקום מוקדם, היו נרשמים ברשימה על לוח המודעות ושומר הלילה היה מגיע לסף ביתם ומעיר אותם.

נופש

במשך שנים התקיימו בקיבוץ מספר מסלולי נופש לחברים. במקביל לנופש המסורתי בבית הבראה הוצעו מסלולים נוספים:

נופש גלגלים: החברים יכלו לקבל רכב למספר ימים ולצאת עם משפחתם או עם חברים לנסיעה בארץ, כשעלות הרכב היא מתקציב הנופש.

נופש מבושל: מי שרצה ליהנות מחופשה בדירת הקיבוץ או בדירה אחרת שעמדה לרשותו, יכול היה להשתמש בתקציב הנופש לרכישת מוצרי מזון לחופשתו.

נופש רווקים: נופש שאורגן על ידי התנועה בכוונה להפגיש אנשים צעירים למטרות הכרות ובניית זוגיות.

נוקטה

מחסן הנשק של הקיבוץ. זמן רב היה המחסן בבית המרפאה ליד דירת הרופא. בהמשך עבר למקומו הקבוע ליד הסילו.

ס'

סדרן עבודה

תפקיד סדרן העבודה היה לשבץ את החברים מדי יום למקומות העבודה הנדרשים. למרבית חברי הקיבוץ היה מקום עבודה קבוע, עם זאת היה צורך לתת מענה למצבים משתנים כמו מחלה, חופשה, עבודות עונתיות, מילואים וכו'. הסדרן היה צריך להחליט את מי להעביר ממקומו הקבוע ל"חור" שנפער. התפקיד הביא איתו הרבה ויכוחים ומצבי מתח, וקשה מאוד היה למצוא חברים, שיקבלו על עצמם את תפקיד הסדרן.

סידור עבודה

הלוח עליו הופיע שיבוץ החברים למקומות העבודה, אחרי שהסדרן השלים את עבודת השיבוץ.

סיביר

המקרר הביתי הראשון. שמו "סיביר" העיד על תפקידו. היה זה מקרר קטן, גודלו - 40x40x40 ס"מ. עם השנים הוחלף המקרר הראשון במקררים גדולים יותר, שהותאמו לצרכים המשתנים של חברי הקיבוץ.

סילו

הסילו הוקם ב-1943 כממגורה לגרעיני התבואות, שנקצרו בשדות הקיבוץ. רחבת הסילו שימשה ליבוש הגרעינים, ובתקופות שהייתה פנויה מגרעינים, נוצלה כמקום לחגיגות וריקודים, לצלילי האקורדיון של קלאוס. במהלך השנים, כאשר התפנה מייעודו המקורי כממגורה, הוסב המקום לחנות למכירת חפצי נוי ואח"כ לגלריה וחנות המפעל של "כפרי" (בגדים). צורתו המיוחדת של הסילו השפיעה ועשתה אותו לסמל של כפר מנחם. ניתן לראותו בסמלי הלוגו השונים של הקיבוץ במשך כל השנים.

בשל היותו בולט בשטח שימש וממשיך לשמש עד היום מקום לתליית דגלים ביום העצמאות ולחנוכיית הקיבוץ בחנוכה ועוד.

לימים הוקם סילו נוסף, אולם הסילו השני היה כבר ללא כל סממנים מיוחדים.

סילורה

הטלוויזיה הראשונה שהוכנסה לחדרי החברים. השתתפות החברים ברכישת הטלוויזיה הייתה בהמרת מחצית מימי החופשה השנתית. הטלוויזיה הורכבה בכפר מסריק (יתכן שמכאן ההעדפה לרכוש דווקא אותה).

סליק

המקום בו הוטמנו בתוך מיכלים אטומים וחביות כלי נשק בלתי חוקיים, שהוסתרו מפני האנגלים. בכפר מנחם היו מספר סליקים. הסליק העיקרי היה בגורן ליד הרפת. בשנת 1946 הטילו הבריטים מצור על הקיבוץ וחיפשו את הסליקים אך ללא הצלחה. (הסליק לא נמצא). לפי אגדת המקום, נמצא עד היום אחד הסליקים מתחת לרצפת הארכיון, שהיה באותה תקופה מתפרה.

סמל בוגרים

סמל של תנועת השומר הצעיר, שניתן לבוגרי י"ב, שלאחר דיונים נוקבים אל תוך הלילה נמצאו ראויים לענוד אותו. אחרי שהבוגר נמצא ראוי לענוד את סמל הבוגרים, היה עליו עוד להתחייב להגשים בקיבוץ.

סיפור בהמשכים

חלק מהטקס לפני ההליכה לישון. (ע"ע השכבה) המחנכים ראו בו הזדמנות בלתי חוזרת להפגיש את הילדים עם יצירות ספרותיות. הילדים, שבעי חוויות מיום שלם, עסקו לא בפעם בדברים אחרים או שפשוט נרדמו...

סלקיה

חמיצת סלק קרה שהוגשה בשל צבעה האדום באחד במאי, אך הייתה חלק מהתפריט גם בימים אחרים.

ע'

עוגת יומולדת

עוגה חגיגית בציפוי שוקולד, מקושטת סוכריות עדשים צבעוניות, שסיפק "מטבח הילדים" לציון ימי הולדת בבתי הילדים. החלק היוקרתי ביותר בעוגה היה כמובן העיגול הפנימי, שאת גבולותיו תחמו סוכריות העדשים, והיה זה ברור לכל למי שייך חלק זה (לחתן השמחה, כמובן). בעוד ילדים בכל העולם זכו לעוגות יומולדת בצורת דובי קואלה וכדורים פורחים, ילדי הקיבוץ חגגו עם העיגול האמצעי הקטן וסוכריות העדשים. הידיעה שבסוף היום יוכלו לקחת אותו Take away הביתה הסבה להם אושר גדול!

עוגות לכל עת

ספר העוגות האלמותי של חברת הקיבוץ, נירה שויאר, שהיה לרב-מכר פופולארי ברחבי הארץ בשנות ה-80 ולפריט חובה בכל בית. כיום ניתן לרוב למצוא אותו בכל בית בקיבוץ ובארץ כשהוא מרופט, מפורק, דפיו נתלשים ממקומם, כריכתו מקולפת ועמודי המתכונים, שכבר הצהיבו עם השנים, עמוסי הערות בכתב יד וכתמים חומים של בלילת שוקולד, שנשפכה במלאכת ההכנה. גם אם ארון הספרים שלנו מתהדר ב-"סודות מתוקים" ו"בישולה" בכריכתם האטרקטיבית, בסופו של דבר, ברגע האמת, כולנו חוזרים לאותו ספר קלאסי, עם העיצוב המינימליסטי, עם הוראות ההכנה הפשוטות, המובנות גם לכל חובבן.

עמדה

(פילבוקס) מבנה מביטון מזוין, שהוקם בצמוד לגדר הקיבוץ. בעמדה היו חרכי תצפית וירי. בכפר מנחם היו בעבר שלוש עמדות שמירה: עמדה אחת נמצאת מול בתי הכיתות. עמדה זו שימשה כחדר האוכל של הילדים הראשונים בקיבוץ, כתת לימוד ולימים חדר המורה של החינוך המיוחד בחברת הילדים – המ"מית. כיום משמשת כמחסן. על גג עמדה זו גידל בעבר יענק'ל קלנר ז"ל יוני דואר, ששימשו אמצעי תקשורת. עמדה נוספת נמצאת בסמוך לכביש, היכן שהיה בעבר שער הקיבוץ, והעמדה השלישית נהרסה עם בניית שיכוני הוותיקים.

ענפים שהיו ואינם עוד:

גן ירק, דיר, דיר ב', (שם הצופן למקום בו גידלו חזירים) מאפיה, סנדלריה, מתפרה, מגבנה, מפעל קרמיקה (ע"ע מפעל קרמיקה), משחטה, מדגרה, פרדס.

עץ התות

עץ תות שגדל ליד חדר האוכל. בעקבות ההחלטה לבנות רחבה בכניסה לחדר האוכל הוחלט לעקור את העץ. הילדים, שהעץ היה עבורם מקום משחק ושעשוע, ניסו למנוע את העקירה על ידי כך שעלו על ענפי העץ וסירבו לרדת. כפי שניתן לראות היום, המחאה לא עזרה והעץ נעקר. חבל.

פ'

פאב אוסישקין

פאב הקיבוץ, הממוקם במבנה בית הקירור הישן, הוקם בסוף שנות השמונים על ידי קבוצת צעירים מהקיבוץ. במהלך השנים עבר ניהול הפאב ידיים רבות. עם כל תקופה שינה הפאב את פניו, גדל והתרחב בהתאם לרוח צעירי הקיבוץ באותה התקופה. בין פעילויות הפאב: בית קפה למשפחות בערבי שישי, בית הקולנוע לילדים, ימי הולדת, מפגשים, הפעות של להקות זמרים ידועים ומקומיים וכמובן ערבי פאב מסורתיים. אנשי הפאב מארגנים מסיבות ב"פרלמנט" (ע"ע פרלמנט) ובבריכת השחייה.

פורימון

חגיגת הפורים של ילדי הקיבוץ נקראה פורימון. ביום זה התמלאה גבעת הילדים במתקנים ודוכני אוכל מגוונים, כאשר רוב המתקנים היו מעשי ידי החברים, ומאחורי הדוכנים עמדו הורי הילדים.

הייתה זו חגיגה צבעונית ושמחה, רק שמדי שנה לוותה בחשש שירד גשם בדיוק ביום החג. מסיבה זו הועבר הפורימון לפסח, ושמו שונה לאביבון.

פלנדקה

אברזין בעברית תקנית. יריעת ברזנט ששימשה לכיסוי תא המטען של המשאית בימי החורף.

פעיל

חבר שגויס לשליחות בתנועה. לפעילים היה מעמד מיוחד: הם קיבלו אש"ל: הוצאות כלכלה ולינה, ולעיתים גם עמדה לרשותם מכונית. תנאים אלה יצרו פער בינם לבין שאר חברי הקיבוץ.

הפעמון

גליל מתכת עבה, שהיה תלוי בכניסה לחדר האוכל ושימש אמצעי להעברת הודעות. עליו היכו כשרצו להזמין לארוחה, לשיחה, למסיבה או לחלופין, כשהיה צורך להזעיק את החברים לבוא לסייע בכיבוי שריפות.

פקק

פקק היה חבר, שלא היה לו מקום עבודה קבוע, ותפקידו היה "לסתום חורים". סדרן העבודה היה זה ששיבץ את הפקק למקומות העבודה השונים.

פרימוס

כפשוטו: מכשיר עליו בישלו. במשמעותו האחרת: כינוי לרווק או רווקה שצוותו על ידי ועדת דירות לגור בחדר של זוג. למה פרימוס? כי לפרימוס יש שלוש רגלים, והדייר הנוסף היה כמו רגל שלישית.

פרלמנט

הגבעה שליד ברכת מקורות. ההתחלה הייתה עם סוכה אחת, שהוקמה בין השנים 7-1996 על ידי אהרון ברוידא **עד כמה שידוע לי לגדעון לא היה חלק בעניין, אני מציעה לבדוק את הנושא כדי לא לפגוע**

וגדעון גוטליבר. המטרה הייתה יצירת מקום מפגש לקבוצת חברים, שפשוט רצו לשבת יחד, לשתות, לאכול ולשוחח. חן המקום והאטרקטיביות שבו עשו אותו למקום מפגש פופולרי למשפחות, לחברים ואפילו כמקום לאירועים גדולים יותר כמו חתונות, בר-מצווה וכו'. כל העבודה במקום, ההרחבה והטיפוח נעשו עד היום בהתנדבות. ללא השקעה כספית של הקיבוץ.

פתיליה

אמצעי לבישול וחימום אוכל לפני עידן הגז, החשמל והקיטור.

צ'

ציבורית

קערת אלומיניום גדולה, שניצבה אחר כבוד במרכז השולחן ואליה נוקזו כל שאריות האוכל מהשולחן. לימים נעלמה משולחן חדר האוכל אך ניתן עדיין למצוא אותה בבתי הילדים.

צעצועי יונה

ענף היזמות הראשון בקיבוץ, מפעל חייה של יונה פרנקל ז"ל (או בכינויה- סבתא יונה). את שנותיה המאוחרות הקדישה יונה לייצור בובות בעבודת-יד, בסטודיו הקטן שהיה גם לחנות המפעל. כל מי שגדלו בקיבוץ קרוב לוודאי שיחקו – בשלב זה או אחר של ילדותם – בחיה פרוותית, או שאת מיטתם קישט נחש ארוך וצבעוני, מעשה ידיה של יונה

צריפים

צריף- מבנה מעץ ובו שני חדרים ושתי כניסות נפרדות – חדר למשפחה. בצריפים לא היו שירותים.

צריף שוודי – צריפים שהובאו משוודיה ומכאן שמם. בכל צריף היו ארבע דירות אבל רק שתי יחידות שרותים – אחת לכל שתי משפחות. אחד כזה עוד ניתן לראות היום סמוך לבית הדר.

צריף פיני – "שידרוג" של הצריף השוודי. צריף יותר גדול, שהיה מיועד לשתי משפחות בלבד והשינוי המשמעותי – שרותים נפרדים לכל משפחה.

ק'

קבלת שבת

קבלת השבת הייתה טקס חגיגי ומרשים שהתקיים מספר שנים.

בערב שבת התכנסו כל חברי הקיבוץ, בשעה שנקבעה מראש, בחדר האוכל והתיישבו במקומות שנקבעו מראש. לפני הארוחה נערך טקס קצר, שכלל קטעי קריאה ושירה בציבור ורק לאחריו הוגש האוכל לשולחנות.

קונראד מאן

במשך שנים רבות היתה בכפר מנחם מקהלה גדולה שהופיעה בחגי הקיבוץ, באירועים שונים וגם בזמירות (כנסי מקהלות מכל הארץ). ניצחו עליה מנצחים שונים והמפורסם שבהם היה קונראד מאן.

קוץ

שמיכת צמר דקה, לעונת המעבר. השמיכה קבלה את שמה היות והייתה דוקרת..

קייטנות

בחופשת הקיץ היו ילדי הכיתות יוצאים לשבוע קייטנה באחד מחופי הארץ. הקייטנות הראשונות התקיימו בעין שרה, על יד נתניה ואחר כך, במשך שנים רבות, בפלמחים ובשנים האחרונות בחוף ניצנים. הקייטנות היו מחנה, שהוקם על ידי חברי הקיבוץ וכלל אוהלים ללינה, סככות למטבח, חדר אוכל ומקומות התכנסות וכל הציווד הנדרש – מיטות, שולחנות, כסאות, בגדים לילדים ועוד. הפעילות בקייטנה נוהלה על ידי צוות המחנכים, מדריכים וחברים נוספים שבאו לעזור בבישול ובמשימות נוספות. הפעילות בקייטנה כללה תחרויות רבות. תמורת הצלחות זכו הילדים בצדף "פי כושי" ועל התנהגות שאינה נאותה קיבלו "מגדלון". בלילה הייתה עוברת "מלכת הממתקים" ומחלקת ממתקים לילדים.

הרבה שנים ליווה את הקייטנות ההמנון שכתב מיטק קנטור ז"ל:

מבוקר עד ערב

בלי הרף בלי הרף

ביום הגועש קולנו רועש.

הידד לגלים, הידד לשמש

מחר כה נעים כאשר היה אמש.

קלופס

בשר טחון שהוכן ונאפה בצורה של כיכר לחם שבמרכזה היו ביצים קשות. הקלופס נחתך לפרוסות והוגש כמנה עיקרית בארוחת הצהרים.

קשר כביש

שרות הסעות מהקיבוץ למסמיה ובחזרה, שבא לתת מענה למרחק של הקיבוץ מצומתי דרכים מרכזיות ("עזרו לי להגיע למסמיה משם כבר אוכל להמשיך לבד"....) שנים רבות זו הייתה תורנות כמו שאר התורנויות שהוטלו על חברי הקיבוץ. עם ההפרטה (ע"ע הפרטה) זוכים הנהגים לתמורה כספית על שרות זה, הנעשה בנוסף לשעות העבודה.

ר'

ריקוד האפרוחים

טקס חג שבועות אף פעם לא יהיה שלם בלי שיגיוחו ילדים בחולצותיהם הצהובות מתוך ביצי הספוג הענקיות, לצלילי "בלט האפרוחים בקליפותיהם" של מוסורגסקי (מתוך היצירה "תמונות בתערוכה", **תכנון התלבושות של הרטמן לבלט "טרילבי"**). **לברר עם רבקה**

רמי לוי

רשת השינוק שחוללה מפנה בהרגלי הקניה של חברי ותושבי כפר מנחם, שמאז חנוכת הסניף ב"ביג קסטינה" נעים בהמוניהם על הקו כפר מנחם-קסטינה ושבים עם תא מטען עמוס שקיות, אריזות מבצע ומארזי חיסכון. אולי יבוא יום בו רשת רמי לוי תכיר בנתח המשמעותי שמהווה הציבור בכפר מנחם מתוך מעגל לקוחותיה, ונזכה לערוך הזמנה באינטרנט ולקבל את רכישותינו עם שליח. אבל אז, איפה ניפגש אחד עם השני?

ש'

שדרת חנן

שדרת עצים בדרך לגבעות המזרחיות. השדרה ניטעה לזכרו של חנן שטרסבורגר ז"ל, אשר נהרג בהתהפכות טרקטור. במקום נשארו היום עצים בודדים.

שומרות לילה

תפקיד מרכזי בתקופת הלינה המשותפת (ע"ע לינה משותפת). מילאו אותן חברות קיבוץ. תפקידן היה להבטיח את שנתם של הילדים בבתי הילדים ולהיענות לקריאות הילדים במהלך הלילה. עד כמה הצליחו החברות למלא את תפקידן – על כך אפשר לשמוע אין סוף סיפורים מילדים ומהורים.

שטאפטה

תחרויות ומשחקים מיוחדים, על פי רוב היתוליים כמו העברת ביצה בכפית, קפיצה בשקים, משיכת חבל וכו'. פעילויות אלו היו נפוצות מאוד במחנות התנועה, בל"ג בעומר, ובאירועים תנועתיים נוספים.

שיכונני עולים

דירות מגורים שנבנו עם גלי העלייה ממזרח אירופה בשלהי שנות ה-50. בבתים אלה היו כבר שירותים צמודים ומטבחון קטן. שיכונני העולים קיימים עד היום ומשמשים למגורי צעירים זמניים.

שיכון ותיקים

הדירה "הנכספת" של חברי הקיבוץ. שיכונני הוותיקים נועדו להיות דירות הקבע של החברים. הכניסה לשיכונני הוותיקים הייתה על פי הוותק. השמות לשיכוננים ניתנו להם על פי סדר הא"ב ראשון, שיכון א' וכך הלאה. הספירה הגיעה עד שיכון י"ב כי לא ניבנו יותר בתי מגורים חדשים אלא רק שופצו והורחבו. יש המשתמשים עד היום בשמות אלה לציון איזור מגורים מסוים בקיבוץ.

שלישיה

שלושה כלי אלומיניום שהורכבו, אחד על גבי השני בעזרת מסגרת וידית ושימשו את המטפלות לנשיאת אוכל מהמטבח לארוחות בבתי הילדים. לימים, כשהתרחבה התופעה של ארוחות בבית הופיעו שלישיות קטנות באמצעותן לקחו החברים אוכל לבתיהם. בהמשך החליפו שלישיות הפלסטיק את השלישיות ממתכת. מי שלא התחלפה אלא רק השתתקה היא "שלישית פינסק", "צוות הווי" מקומי (יוסי שרון, רפי גושן ויהושע פיצון), שליוו, במשך שנים, עם הרבה חן והומור, את חגיגות הפורים בקיבוץ.

שמרטף

מכשיר אינטרקום בבית התינוקות, המקום בו ישבו שומרות הלילה. המכשיר היה מחובר לכל בתי הילדים ובאמצעותו שמעו השומרות את קריאות הילדים. השמרטף, שנראה כמו קופסת מתכת, היה תלוי בפרוזדור, בכל בית ילדים, מול חדרי השינה. דרכו פנו הילדים כשרצו את השומרת ובאמצעותו יכלו השומרות לזהות מאיפה קוראים להן. ("שומרת, בואי לחצב..") השמרטף היה האמצעי הטכנולוגי שנועד לסייע לילדים ולשומרות לעבור ביתר בטחה ורוגע את שעות הלילה.

שניצל מצרי

סוג של קציצה שניסו לתת לה צורה של שניצל. למה מצרי? לא ידוע.

שעת אהבה

חצי שעה במהלך יום העבודה, בה הגיע אחד ההורים, ממקום עבודתו, (בלי קשר למקום או לתפקיד אותו מילא באותו זמן) לבית הילדים, כדי לתת "מנת אהבה" לילדיו. (פיצו על הלינה המשותפת?). על פי הכללים, הייתה אמורה להיפסק עם העלייה לכיתה א' בפועל – ההורים התקשו להיגמל).

שקדיות

המונח "שקדיות", מתייחס כמונח ל"שקדי מרק". הקלישאה הידועה לפיה "המרק הוא רק תירוץ" מיטיבה לתאר את מעמדן של השקדיות בארוחות שישי בצהריים, שם כיכבו לא רק כתוספת למרק, אלא גם כמרכיב מרכזי בתבשילים מאולתרים ששילבו את כל מה שהוגש באותה ארוחה עם שקדיות – תפוחי-אדמה עם שקדיות, תירס עם שקדיות, אורז עם שקדיות וכו'.

ת'

תל אל סאפי

הכפר הגדול בין הכפרים הערבים הרבים שהקיפו את כפר מנחם, טינה מסמיה הקטנה והגדולה, תל תורמוס, אידיניה ועוד. ב-9.7.48 נכבש הכפר ע"י חטיבת גבעתי ותושביו עזבו את המקום. שמו נבע מצורתו וצבעו הלבן, שבלט בשטח. (צאפי – צח וברור בערבית)

תל צפית

תל צפית – שמו העברי של תל-אל-סאפי, זוהה כגת המקראית. אחת מחמשת ערי פלשתים. במשך שנים נערכו במקום חפירות ארכיאולוגיות. ב-28.5.08 הוכרז התל, על ידי רשות הטבע והגנים, כגן לאומי.

תל החרסים

תל קדום, בכניסה מהכביש לכפר מנחם. שמו ניתן לו על ידי חברי הקיבוץ וילדיו שנהגו לטייל למקום וחשפו בו ממצאים מתקופות התיישבות קדומות. מוצגים מהמקום העשירו את האוסף הארכיאולוגי של מוזיאון השפלה (ע"ע מוזיאון השפלה).

עם השנים נערכו במקום חפירות ארכיאולוגיות. בעונת הסתיו מתמלא המקום בלובן של פרחי החצב.

תורנויות

מגוון עבודות נוספות, שהוטלו על החברים בשעות שלאחר יום העבודה הרגיל, כתורנות קבועה, אחת לפרק זמן, אך ללא תמורה. (העמסת עופות, פריקה, תורנות שבת וכו').

תוכן עינים

הפקה - אוכמה אבירם, שרקה שלו, נירה שויאר, עמליה גולדברג

עריכה – אוכמה אבירם

הגהה – ריקי בן אריה

עיצוב גרפי והפקת דפוס – עיצוב כחל

דף אחורי

כפר מנחם 70 שנים לעליה על הקרקע

(1939 – 2009)

חנוכה תש"ע דצמבר 2009

תוכן עניינים

דף אחורי

כפר מנחם (1939 – 2009)

70 שנים לעליה על הקרקע.

חנוכה תש"ע

אסיף כפרי

מושגים, מונחים, ומנהגים, מבנים ואתרים

וקצת מסיפורי המקום -

מראשית ימי הקיבוץ ועד היום.

קיבוץ כפר מנחם עלה על הקרקע ב-6.12.39.

את השם למקום קבע מנחם אוסישקין, מראשי הקק"ל, שפעל רבות לרכישת קרקעות וישוב הארץ והפעיל לחץ חזק על חברי הקיבוץ שיקראו לקיבוץ החדש על שמו, אחרי שהמתיישבים הקודמים, שארגונם כבר נשא את שמו, עזבו את המקום.

במהלך השנים התפתחה במקום שפה, שהיא שפת המקום. מושגים, חפצים ומקומות קבלו שמות וכינויים שחלקם מקוריים שלנו וזר לא יבינם ואחרים היו חלק משפת התקופה ונשמעו גם מחוץ לגבולות כפר מנחם.

לשפת מקום אין כללים דקדוקיים, גם אין בה שיטה או חוקים. ערכה הוא בהיותה נכס תרבותי-חברתי היסטורי של המקום והחברה בה נוצרה, התפתחה והתגבשה.

הפרטים באוסף לוקטו ממקורות ארכיוניים ומזיכרונותיהם של חברי הקיבוץ ובניו. מטבע הדברים, זיכרון אישי אינו בהכרח עובדה היסטורית ולכן יתכנו אי דיוקים או גירסאות שונות. אך אלה אינם פוגעים בעיקר.

אנו מקווים שקובץ זה, שלוקט ונערך במהלך שנת ה-70 לקיבוץ יהיה עוד נדבך לזיכרון הקולקטיבי שלנו, שי ומזכרת חיה למי שחווה את הדברים ומורשת לדורות הבאים.

תם אך לא נשלם.

דצמבר 2009

תודות

לכל אותם חברים, בנים וידידים (והם רבים) ששיתפו אותנו בזיכרונותיהם, שכתבו והוסיפו פרטים והערות, שהביאו צילומים ישנים וחדשים – בלעדיתם לא היינו זוכים להוצאתו של קובץ זה.

לקוראים, שעברו על האוסף שוב ושוב ובסבלנות הוסיפו, תיקנו והעירו עד לסיום הכתיבה.

לנירה שויאר, שהאוספים שערכה במהלך השנים תרמו רבות לקובץ החדש.

לשלמה ברוידא, שמגוון צילומיו היה הבסיס לחלק ניכר מהתמונות שבאוסף.

רוח מערבית מול השפלה
העינים מלאות בירוק
המציאות, החלום והזמן שחלף
והדרך משכת רחוק

לשוב ולגעת שנית באמונה
ושוב לשלב הזרועות
לחיות עם העצב, השמחה והצחוק
לנשום מלוא הריאות
לשוב...

נכתב על ידי אביהו גולדברג ז"ל לקראת חגיגות ה-45 לכפר מנחם

א'

אוהל

צורת המגורים הראשונה של חברי הקיבוץ. האוהל היה עשוי ברזנט עבה, שנמתח מתורן שניצב במרכזו וחובר לאדמה בעזרת יתדות. לימים הוסיפו לו רצפת בטון. לעיתים, בלילות סערה, היה האוהל ניתק, עף ברוח ומשאיר את דייריו חשופים לגשם ולקור.

האווירון האדום

חורף 1942 היה חורף גשום במיוחד, הואדיות בדרך לקיבוץ מלאו מים והכביש לקיבוץ נותק. מתס, שהיה אז ה"בא-כוח" (גזבר) של הקיבוץ, ארגן אווירון (אדום) עליו הועמסו מצרכי מזון וציוד בסיסי אחר. האווירון המריא לכפר מנחם, חג מעל הקיבוץ והצניח שקים ובהם הציוד הנכסף. במהלך ההצנחה נפל אחד משקי הקמח על עמוד חשמל וכל תכולתו התפזרה. חווית "האווירון האדום" נשארה חקוקה בזיכרונם של רבים.

איזולציה

מקום אליו הועברו הילדים החולים ושהו בו עד החלמתם. המטרה הייתה להרחיק את הילדים החולים מהילדים הבריאים כדי למנוע הידבקות ובמקביל לאפשר טיפול טוב יותר לחולים. מאותה סיבה הורחקו הילדים החולים גם מבני משפחתם.

איתן

במקומות אחרים קראו לו פשוט – פח אשפה. אצלנו כונה איתן על שם התווית הקטנה שהייתה מחוברת אליו וציינה את שמה של החברה המייצרת.

אלגביש

חברי אלגביש הגיעו לכפר מנחם מרעננה כהשלמה לקיבוץ, שם שהו עד ההצטרפות לכפר מנחם ב-1943. מרבית חברי אלגביש היו יוצאי גרמניה – "יקים", וחלקם יוצאי פולין. הרבה שנים נחשבו חברי אלגביש לצעירי הקיבוץ. במהלך השנים התערו בחיי הקיבוץ ומילאו בו תפקידים מרכזיים.

אל - עזי

אל עזי הוא כפר מוסלמי, השוכן מדרום לכפר מנחם ושייך למ.א.י.ואב. ב-2003, הוכר הכפר על ידי מדינת ישראל.

כל התושבים בכפר הם בני משפחה מורחבת אחת ומתפרנסים בעיקר מעבודות חקלאות וגידול צאן ובקר. בני משפחת אל- עזי חיו באזור עוד לפני עליית כפר מנחם לקרקע. בין בני המשפחה לחברי הקיבוץ התקיימו יחסי ידידות. ב-1948, בזמן מלחמת העצמאות, ברחו המשפחה ליפו וחלקה עבר לעבר הירדן. דוד קרון ז"ל, שהיה שומר השדות וקשר קשרים אמיצים עם המשפחה, דאג לשמור על רכושם בכפר מנחם. בתום המלחמה חלקם חזרו למקום, התבססו והתרחבו. יחסי הידידות שהתקיימו כבר אז, ממשיכים להתקיים עד היום.

אמפיתיאטרון

עם עלייתו על הקרקע, זכה הקיבוץ לאמפיתיאטרון טבעי, הנמצא ממש במרכז הקיבוץ. לראשונה נוצל המקום לפעילות תרבותית ב-29.7.51 כאשר תיאטרון "הבימה" הגיע עם המחזה "יעקב ורחל".

האמפיתיאטרון אירח אמנים נוספים כמו חוה אלברשטיין ויפה ירקוני אך שיאו התרבותי היה בחגיגות ה-25 לכפר מנחם בהעלאת מחזהו של אורי אסף – "ממלכת חאפ" (ע"ע ממלכת חאפ).

בחלקו המערבי של האמפיתיאטרון היה מגרש כדור רגל ומגרש כדור עף ובתקופה מסוימת אף הונחת כאן מטוס מוסקיטו - מתנת חיל האוויר לילדי כפר מנחם.

בשנות ה-60 הראשונות התגייסו חברי ה"חטיבה הצעירה" והביאו למקום אבנים, שרידי מבנים מתל-אל-סאפי, מהן התקינו מדרגות, עליהן הוצבו ספסלים שנקנו על ידי הקיבוץ. על המגרש הוצב מסך עליו הקרינו סרטים והמקום שימש לקולנוע הקיץ של הקיבוץ. לנוחיות החברים הוכן וניתן כשי לכל משפחה - "דובצ'ק" - כרית כחולה מתקפלת שנועדה לרפד את הספסלים.

אמריקה-כרית

שמו של גרעין המייסדים של כפר מנחם, שישבו עד העליה לקרקע במושבה הדר (ע"ע הדר).

ראשוני החברים היו יוצאי קיני השומר הצעיר בפולין ומאוחר יותר הצטרפו לקיבוץ בוגרי קיני השוה"צ בארצות הברית וקנדה.

שמו הראשון של הקיבוץ היה כרית (ע"ע כרית). עם הצטרפותם של חברי הגרעין מארצות הברית וקנדה שונה השם לאמריקה-כרית.

אספקה קטנה

אספקה קטנה היה שם כולל למגוון מצרכים יום-יומיים כמו סבון, גפרורים, חומרי ניקוי, נייר טואלט, סמרטוטים, מטאטא וכו'. מחסן אספקה קטנה היה נפתח בזמנים קבועים והחברים היו מגיעים לקחת את הצידוד שהזמינו. לימים שינה מחסן האספקה הקטנה את פניו, מגוון המוצרים התרחב ואיתם תנאי הרכישה. מחסן אספקה קטנה נהיה לכל בו ובהמשך – מרכזית.

ארוחת ארבע

ארוחה קלה שהוגשה בחדר האוכל בשעה ארבע וכללה תה ולחם עם ריבה. ארוחת ארבע הייתה מפגש של חברי הקיבוץ לפני הליכתם לחדרם הפרטי. המנהג נפסק עם הכנסת הקומקום החשמלי לחדרי החברים.

ארוחת עשר

בין ארוחת הבוקר לארוחת הצהרים נהוג היה להכניס הפסקה נוספת, ארוחת עשר. בבתי הילדים היה זה על פי רוב פרי או ירק ואילו בענפים השונים התכנסו העובדים להפסקה לצורך שתיית קפה עם עוגיות.

ב'

בא כוח

שם זה היה שם נרדף למה שנקרא היום "גזבר". בנוסף לתפקידו כגזבר ששימש הבא-כוח איש הקשר של הקיבוץ עם העולם הרחב. החברים נעזרו בו כשרצו לבצע פעולות מסוימות "בעיר" – **תל אביב** הגדולה", כשרצו להעביר חבילות ודברי דואר אחרים וכו'. הימצאותו הקנתה לחברים תחושת ביטחון.

בארות

בארות א' ב' ג'

באר א' הייתה בבית הביטחון שבחומה ומגדל. (החומה ומגדל נבנו סביב בית הביטחון). במקום זה ישבו חברי הקיבוץ הראשונים, לפני שעלו להתיישבות בישוב הקבע בגבעה הסמוכה. היום פועלת במקום משחטה.

ככדי לספק מים לקיבוץ נחפרו שתי בארות נוספות, שקיבלו את השמות **באר ב'** ו**באר ג'**. מבאר ב' נשאר מבנה הבטון ואילו באר ג' נהרסה ובאזור נמצאות היום בריכות החמצון של הקיבוץ.

בגדים

ילדים

בגדי בוקר – בגדים פשוטים, כאלה שאפשר ללכלך בצבע, בבזבז או בכל פעילות אחרת.
בגדי הקמה – אלה הבגדים היותר חדשים ויפים, אותם לבשו הילדים בשעות אחר הצהריים בלכתם לחדר ההורים.
בגדי שבת – בגדים יפים במיוחד, על פי רוב חולצה לבנה – לבוש יפה במיוחד לשבת.
בגדי נסיעה – בגדים טובים ויפים, כדי שהילדים יראו במיטבם כשהם נחשפים לעולם הרחב.

מבוגרים

בגדי עבודה, בגדי שבת ובגדי הריון חולקו לחברים לפי הצורך.

בוקסה

ארגז עץ, שנועד במקורו לאריזת פרי אך שימש בהצלחה רבה כתחליף לארון בגדים בחדרי החברים.

בית קירור

מבנה בעל שני חדרי קירור כאשר חדר אחד עמד לרשות המטבח וחדר שני לתוצרת החקלאית. בקיר הדרומי היה כיור וברז למים קרים (עדין קיים הסימון) - המקום היחיד למים קרים בקיבוץ. כיום משמש המבנה כפאב מקומי (ע"ע פאב אוסישקין).

בית הבנים

הוקם אחרי מלחמת ששת הימים בעקבות נפילתם של האחים עמרם ויוחנן בן חורין ז"ל. לצורך הקמת המבנה גויסו כספים ברחבי העולם. במקום חדר הנצחה לזכרם של כל חברי ובני המקום שנספו במהלך מלחמות ישראל ושירותם הצבאי וחדר עיון ובו אוסף החנוכיות המיוחד שיצר מיירים ברעם ז"ל לזכר בנו גברי. ז"ל

היום משמש בית הבנים מרכז תרבותי בו מתקיימות הצגות, קונצרטים מופעי מחול וכן כנסים ואירועים שונים. בנוסף פועלות במקום סדנאות למחול ומוזיקה.

בית הבראה

בית הבראה היה המקום אליו יצאו חברי הקיבוץ לחופשה. לבית הבראה יצאו החברים אחת לכמה שנים לפי תור שנקבע מראש. האישור לצאת לבית הבראה ניתן על פי החלטת הקיבוץ, והשהות במקום הייתה במימון הקיבוץ. זכור לטוב בית הבראה של הקבוץ הארצי בנתניה.

בית הדר

המקום בו חולים זמניים וקבועים יכולים לשהות ולקבל טיפול ואינם נאלצים לשהות בבית חולים. השם שנבחר לבית מצביע על המקום ממנו הגיעו מייסדי הקיבוץ – הדר (ע"ע הדר), ומהפסוק: "והדרת פני זקן". המבנה הראשון של בית הדר היה במקורו בית המגורים של ד"ר ציקל (ע"ע ד"ר ציקל) ומשפחתו. כיום כולל בית הדר שני מבנים נוספים.

בית הלבוש (מחסן בגדים)

בית הלבוש נחנך ב-1966. קדמו לו מבנים נפרדים למחסן בגדים ולמכבסה. המבנה "החדיש" איחד בתוכו את כל הטיפול בבגדים - כביסה, תפירה, תיקון, גיהוץ עד חלוקת הבגדים לתאי החברים.

במקום הייתה גם חנות בגדים ואפילו סנדלרייה. היום משמש חלק מהמבנה להשכרה, מקום לטיפולים פארא רפואיים ורק חלקו הקטן ממשיך לתפקד כמחסן בגדים, מכבסה ומחסן תחפושות.

בית ילדים

בית הילדים היה המקום בו התנהלו חיי הילדים מלבד שעות ההקמה (ע"ע הקמה), בהם הלכו הילדים לחדרי ההורים. בכל בית ילדים היו חדרי שינה, חדר אוכל, כיתת לימוד (ובפעוטונים וגנים – חדר פעילות ומשחקים), חדר שירותים ומקלחת שהיתה משותפת לבנים ובנות. לכל קבוצה (שכבת גיל), היה בית משלה ומטפלת צמודה.

ביתן לאומנות

הביתן לאומנות היה צריף מגורים ששופץ לחדר קריאה ומאוחר יותר, ביוזמתו של משה ישראל ז"ל, הותאם והוסב לביתן לתצוגת תערוכות מתחלפות של אמנים מקומיים, אמנים מרחבי הארץ, וגם מחו"ל. (כמו תערוכת כלי קרמיקה אורגינלים של פיקאסו). המבנה קיים עד היום, מזרחית לגן דקל ומשמש כמשרד ומחסן.

בלונקים

את הבלונקים ניתן היה למצוא אי-שם בשנות ה-90 המוקדמות, כפריט המרכזי בהפעלות יום העצמאות. יש אסכולה שטוענת כי המילה 'בלונק' היא הכלאה של המילים בלון וענק. לא בטוח בקשר לענק, אבל בכל אופן מדובר בבלון ניילון מאורך (במקרה הזה, לבן עם דגל ישראל), שהדרך לנפח אותו היא למלאו באוויר תוך כדי ריצה, ומיד לקשור. בעוד ילדי כל הארץ ריסו ספריי קצף דביק ונגחו זה בראשו של זה בפטישים, אנחנו זכינו לחזות במראה המשעשע של אב ובנו אוחזים בבלונק משני צידיו ורצים איתו על הדשא, כשברקע קולה של רבקה, המדרבן אותם להמשיך ולרוץ.

במקום

בארוחות הצהרים ניתנה לכולם מנה אחת. מי שלא רצה את המנה היה יכול לבקש "במקום" – תחליף למנה העיקרית.

בעלי חיים

כלבים רבים, סוסים, חמורים ובעלי חיים נוספים ליוו ומלווים עד היום את חיי הקיבוץ. מקום מיוחד נשמר לראשונים שביניהם – תרזה רינה וגל, פומה וניצה הבוקסריות של בנימין בובה, אגב, איתן וגיבור, פרוק ואפורקה.

בריכת שחיה

בריכת השחייה נבנתה כולה בעבודה עצמית ובמימון עצמי בשנת 1953. המימון בחלקו הגדול הגיע מכספי החברים ששרתו בבריגאדה במלחמת העולם השנייה ותרמו את הכספים שקיבלו, עם שחרורם, לבניית הבריכה. התהליך איחד את כל הציבור, חברים, ילדים ובני נוער, כשלכל אחד ניתן תפקיד בהתאם לגילו וליכולתו. הבריכה הצטיינה ומצטיינת עד היום בצורתה המיוחדת. הבריכה שופצה בשנת 2007 והותאמה לתקנים המקובלים.

בתי סוכנות

הבתים הוקמו ב-1940 כבתי המגורים הראשונים בקיבוץ. היו אלה בתים ללא שירותים צמודים. חמשת הבתים עומדים עד היום. הראשון משמש למספרה וקוסמטיקה והאחרים למגורי עובדים זרים.

בתי רכטר

בתי רכטר היו "שכונת המגורים" הראשונה, שהוקמה על הגבעה צפונית לאמפיתיאטרון.

בכל בית היו ארבע דירות בנות חדר אחד ומרפסת אך ללא שירותים ומקלחת. הבתים היו מיועדים למשפחות עם ילדים. בתים אלה נהרסו במהלך השנים לטובת בניית שיכונן וותיקים (ע"ע שיכון ותיקים) להוציא שני בתים שעברו שיפוץ ומשמשים עד היום למגורי צעירים ותושבים זמניים.

ג'

ג'ארה

כד חרס עם פיה, בו נשמרו מים קרים. זה היה לפני שהיו מקררים בחדרי החברים. הכד היה מכוסה בפיסת בד רשת דקה, אליה היו תפורים צדפים כדי לשמור שלא תעוף. הבד נועד לשמירה על ניקיון המים. את הג'ארה ניתן היה לראות בכל חדרי החברים.

גבע

המסגרת החינוכית – חברתית לילדי כיתות א'-ו' לשעות שלאחר הלימודים ובמהלך החופשות. המסגרת הוקמה כאשר בית הספר היסודי המקומי נסגר, והילדים עברו ללמוד בבית ספר אזורי מחוץ לקיבוץ.

הגבעות

הגבעות היה שם כולל לאתרי הטיול הנפוצים של ילדי הקיבוץ: גבעת הרקפות, גבעת הנרקיסים ומאוחר יותר הגבעה עם הצבעונים. "הולכים לגבעות": זו הייתה ההכרזה לפני היציאה לטיול. הגבעות קיבלו את שמן ממרבדי הפרחים שפרחו עליהן. הילדים קטפו אותם ללא רחם והתחרו למי הזר הגדול יותר. כל זה פסק עם כניסת החוק שאסר לקטוף פרחי בר. בנוסף לפרחים היו הגבעות המקום בו ניתן היה לאסוף בימי החורף שפע של פטריות, בעיקר אורניות.

גבעת הילדים

הגבעה בה רוכזו כל בתי הילדים (כשעוד היה מקום לכולם). במרכז הגבעה הוקמו מתקני שעשועים מגוונים. בעבר היו אלה מתקנים, שניבנו על ידי חברי הקיבוץ. בהמשך, עם החרפת דרישות הבטיחות ותווי התקן, מרבית המתקנים הם מתקנים קנויים. שונה וחריגה היא מפלצת הדרקון, שנבנתה ע"י הורי ילדי המקום במסגרת אירועי שנת ה-70 לקיבוץ.

גברת ז'ולטי

(ע"ע ז'ולטי)

גזר חי

סלט גזר חי (להבדיל מגזר מבושל) בטעם חמוץ-מתוק, לפעמים עם תוספות של צימוקים ובננות, הוגש באופן קבוע בארוחת הצהרים של יום שישי.

גיוסים

כאשר נידרש ריכוז גדול של עבודה המונית בזמן מוגבל, נקראו החברים לבוא להתגייס לעבודה נוספת, שהייתה מעבר לשעות העבודה הרגילות וללא תמורה. הגיוסים היו במגוון עבודות: פיזור רעל עכברים בשדות, קטיף כותנה בידיים, מסיק זיתים, הוצאת תפוחי אדמה, בצל וגזר, קטיף פרי ומריטת עופות ופירוקן, כאשר היה מוות המוני בימי השרב. הגיוסים האחרונים היו בעישוב כותנה. אנשי הכותנה ניסו לתת לגיוס אופי של אירוע ואף הכריזו על פרס, מעדר הזהב (ע"ע מעדר הזהב), שניתן למי שתרום את מספר השעות הגדול ביותר.

גפירים

יחידת שוטרים יהודים במשטרה הבריטית. תפקידם היה לשמור על הישובים. מספר חברים מכפר מנחם נמנו על יחידת שוטרים זו.

גרעין

עוברים תקופת הכשרה בקיבוץ היעד או בקיבוץ אחר. הגרעינים שלנו: שמ"ץ, יסמין, מגל והגרעין הדרום-אמריקאי. ecum, cudrh, bug, bugr avhh, v nhugs, kveho tu kvakho ehcu./ t, aru, o vmcth gau cbj" k ucnvkl

גן השבעה

בקיץ 1961 בדרך למחנה קיץ התרחשה התאונה הנוראה, בה נספו שבעה ילדים מקבוצת "רימון". לזכרם של הילדים הוקם "גן השבעה", הנמצא על הדשא שבין הספרייה לבריכת השחייה. בגן נטועים שבעה דקלים ובסמוך ליד הספרייה שבעה ברושים.

גשם והפרעות

כאשר תנאי מזג האוויר לא אפשרו יציאה לעבודה בשדה, היו נרשמות שעות עבודה אלה בסידור העבודה של הקיבוץ תחת השם: גשם והפרעות. החברים לא חויבו בגין שעות אלה למרות שלא יצאו לעבודה. (זוהי עוד לפני עידן השכר הדיפרנציאלי).

ד'

דשא גדול

הדשא הגדול היה תמיד באותו המקום: ליד חדר האוכל, זה הישן וזה הקיים. על הדשא בילו הורים וילדים בשעות אחה"צ. הדשא שימש את הילדים למשחיקה, ועצי הפיקוס שסביבו היוו אתגר לכל מטפסי ההרים הפוטנציאליים. לאורך כל השנים אכלס הדשא מסיבות חג, בעיקר ראש השנה, פסח, סוכות וחג העצמאות, חתונות ואירועים נוספים. לאחרונה קבל הדשא תפקיד ישן/חדש: במהלך הקיץ מוקרנים בו סרטים לילדים.

ד"ר ציקל

רופא המשפחה המיתולוגי של הקיבוץ. ד"ר ציקל ליווה את הקיבוץ והיה מעורב בחייו שנים רבות. הוא היה כתובת לחברים ולשכניו, בני משפחת אל-עזי (ע"ע אל עזי), איתה יצר קשרים מיוחדים. כיוצא גרמניה התקשה ברכישת השפה העברית וביטויים מסוימים, בהם השתמש לעיתים תכופות, נהיו לחלק משפת המקום. ("למשום עמוק", "יפוני" ועוד..)

דרום יהודה

חברת אוטובוסים לפניי אגד. האוטובוס של דרום יהודה היה מגיע לכפר מנחם פעם ביום. בין הנהג לילדי הקיבוץ נוצרו קשרים אישיים, ולעיתים היו הילדים מחכים לאוטובוס בשער הקיבוץ ועולים איתו עד לתחנה הסופית בקיבוץ.

ה'

הבראה

תוספת מזון מיוחדת, שהוגשה בחדר האוכל לנשים אחרי לידה או לחברים בשלבי מחלה והחלמה. הזכאות לתוספת זו נקבעה על ידי הרופא והצוות הרפואי.

ילדי הקיבוץ זכו במהלך חופשת הקיץ לשבוע ימים בו קיבלו הבראה: אוכל מיוחד עם מגוון מאכלים, האהובים על ילדים. במהלך אותו שבוע התקיימו גם פעולות בילוי ובידור מיוחדות לילדים.

הדר

המושבה הדר הייתה המקום בו שהו חברי אמריקה – כרית (ע"ע אמריקה-כרית) עד עלייתם להתיישבות קבע בכפר מנחם. בין אנשי המושבה לחברי הקיבוץ התפתחו יחסי ידידות. בתקופת מלחמת השחרור, כאשר הוחלט

במסגרת מבצע תינוק, על פינוי ילדי הקיבוץ לעורף, הועברו הילדים עם חלק מהאמהות ועם משק החי, להדר, אל אותו מחנה בו ישב הקיבוץ לפני העלייה על הקרקע. המקום כיום הוא חלק מהוד השרון.

הורים

שם כולל להורים של חברי הקיבוץ, שהגיעו בעקבות בניהם, לחיות בקיבוץ. חלקם קיבלו בקבוץ שמות תואר נוספים בהתאם לתפקיד שמילאו: סבא דלק, סבא דואר ועיתונים, יוסף אמבולנס וכו'.

הפרטה

בעבר סיפק הקיבוץ לחבריו את כל הצרכים הבסיסיים. (ביגוד, חינוך, בריאות, מזון, ריהוט, חופשה וכו'). לזכות החבר עמד תקציב אישי להוצאות אישיות. הקריטריונים לחלוקה ולמבנה התקציב נקבעו על ידי הקיבוץ והותאמו, מעת לעת, לתנאי החיים המשתנים.

בסוף שנות ה-80 התחיל תהליך מואץ של הפרטה, שמשמעותו הייתה העברת יותר ויותר תחומי אחריות מהכלל (הקיבוץ) אל הפרט והגדלת חופש הבחירה של החבר בניהול תקציבו. תהליך זה נמשך גם היום, אם כי קיימת הקפדה על שמירה של ערכות הדדיות בתחומי החיים הבסיסיים כמו חינוך ובריאות.

ההחלטות על שכר דיפרנציאלי, שיוך דירות ושיוך נכסים הם חלק מאותו תהליך, שחייב גם שינוי המבנה הארגוני ודרכי ההתנהלות של הקיבוץ.

הקמה

הקמה היה שמו של פרק הזמן במהלך היום, שכלל את שעות מנוחת הצהרים, שהייתה חובה לכל הילדים (להסתובב לקיר...) ואת השעות בהן הלכו הילדים לחדר ההורים. "המקימות", בנות המוסד (מוסדניקיות) או בנות חברות הנוער, היו מקימות את הילדים משנת הצהרים, מלבישות, נותנות ארוחת ארבע ושולחות אותם לחדרי ההורים. אחד התפקידים החשובים בעבודתן היה צחצוח יומי של נעלי הילדים. (ע"ע מוסד חינוכי, חברת נוער).

הרחבה

אזור המגורים החדש הצומח במהירות מדרום לקיבוץ. תושבי ההרחבה אינם חברי קיבוץ, אך יחד עם חברי הקיבוץ הם חברים באגודה מוניציפאלית משותפת, שקיבלה את השם: מתיישבי כפר מנחם. חברי הקיבוץ משתייכים גם לאגודה שיתופית חקלאית (אגש"ח).

השלמה

קבוצה של חברים, שהצטרפה לקיבוץ אחרי תקופה של הכשרה. שיבוץ ההשלמות לקיבוצים נעשה על ידי התנועה. ההשלמות שלנו, שחברים מהן חיים עד היום איתנו הן: אלגביש (ע"ע אלגביש), חרות ומנוף.

השכבה

הטקס שסגר את יומם של הילדים בחינוך המשותף. להשכבה היו כמה חלקים: ארוחת ערב, סיפור בהמשכים וכיבוי אורות. הביצוע היה באופן בלעדי בידי המטפלות. בשנים הראשונות היו ההורים נפרדים מהילדים ליד דלת הכניסה לבית הילדים. עם השנים עברה הארוחה לאחריות ההורים ובשלבם הבאים גם הסיפור, אחריו הפרידה ליד המיטה ולבסוף, הילדים עברו לבתי ההורים.

ו

וואדי בורשין

הוואדי ליד בתיהם של בני משפחת אל-עזי (ע"ע משפחת אל עזי). על שפת הוואדי גדלו עצי אקליפטוס נישאים, והמקום היה יעד מועדף לטיולים, למחנות, לאירועים משפחתיים ולחגיגות אחרות. לימים נגדעו העצים, הוואדי יבש

והמקום שמם. היום ביוזמת הקק"ל ואנשי המועצה נפרצה לאורך הוואדי דרך נופית, המובילה אל התל הנישא: תל-אל-סאפי (ע"ע תל-אל-סאפי).

יב

חדר קטן, שלושה מטר על שלושה מטר גודלו וללא שירותים. קירות הוובל היו לוחות עץ כפולים, ממולאים בשיחי סירה קוצנית יבשה, ששימשו לבידוד. מבחוץ היו מצופים הלוחות בטול שחור. בשנים הראשונות גרו בוובלים משפחות עם ילדים. מאוחר יותר, כאשר תנאי הדיור השתפרו, שימשו הוובלים למגורי רווקים. בתצוגת צריף ראשונים ניצבים שניים מהם.

ז

גברת ז'ולטי

גב' זולטי ניהלה בית קפה קטן ברחוב העלייה בתל-אביב. במשך תקופה ממושכת היה בית הקפה שלה מקום מפגש לחברי הקיבוץ שהגיעו העירה. אצלה נפגשו, השאירו הודעות, חבילות ודברי דואר. המקום היווה נקודת ציון להתמצאות בעיר. בינה לבין חברי הקיבוץ שפקדו את המקום, התפתחו יחסי ידידות.

ח

חברת ילדים

המסגרת החינוכית – לימודית - חברתית של ילדי הקיבוץ מכיתות א' – ו'. צוות המורים (בעיקר מורות) והמטפלות היו אחראים על כל תחומי הפעילות של חברת הילדים במהלך כל ימות השנה.

חברת נוער

קבוצות ילדים ונערים, שקובצו במסגרת עליית הנוער והופנו להתחנך בקיבוץ. בשנים הראשונות היו אלה ילדים שהגיעו אחרי המלחמה, במקרים רבים ללא הורים. בקיבוץ הם אומצו על ידי משפחות של חברי הקיבוץ. (קשרים שבחלקם נמשכים עד היום). לכפר מנחם הגיעו ילדים ונערים מפולין, מהונגריה, מרומניה, מבולגריה, מפרס, מעיראק, מחבר העמים וגם ישראלים. חלק מחברות הנוער עברו והשלימו קיבוצים אחרים (מייסדי קיבוץ סער, רשפים, להב ועוד) חברת הנוער יסעור יועדה להשלים את כפר מנחם, ורבים מחבריה חיים פה עד היום. חברות הנוער שהתחנכו בכפר מנחם: **חברת הנוער הפולנית והרומנית לברר אם זה היה שמה של חברת הנוער**, שלהבת, מבקיעים, יסעור, עמל, זית, אלון, חצב, ערבה ונעל"ה. בקיבוץ חיים עד היום בוגרי חברות נוער, שנישאו ובנו פה את ביתם.

חדר

כך נקרא המקום בו גרו ההורים, ואליו הלכו הילדים בשעות אחה"צ. ("אני הולך לחדר"..)

חדר האוכל

חדר האוכל מוקם מראשית ימי הקיבוץ במרכז המחנה. בחדר האוכל אכלו חברי הקיבוץ את כל הארוחות, בוקר, צהרים, ארוחת ארבע וארוחת ערב בכל ימות השבוע כולל שבת. בנוסף שימש חדר האוכל מקום התכנסות מרכזי לכל הפעילויות החברתיות: שיחות קיבוץ, חגים, חתונות וכו'. מיקומו במרכז הקיבוץ ביטא את החשיבות שנתנו לו החברים כמקום מרכזי בחייהם.

חדר לחם

חדר קטן בצמוד לחדר האוכל, בו הוצבה מכונה חשמלית לפריסת לחם. לצידה עמד ארון ובו ככרות לחם. החברים שרצו לקחת לחם לבתיהם, פרסו בעצמם את ככרות הלחם ולקחו את הדרוש להם. בסמוך למכונת הלחם עמד מיכל מלא עם חלב. ממיכל זה לקחו החברים חלב לבתיהם, בקנקני מתכת קטנים, הכל ללא תשלום.

חדר קריאה

חדר הקריאה הראשון היה בחלקו המזרחי של חדר האוכל, ה"חצר". כאשר גדלה האוכלוסייה, והיה צורך להשתמש באופן קבוע גם בחלקו השני של חדר האוכל, עבר חדר הקריאה לצריף מגורים, ששופץ והותאם לתפקידו החדש. (המבנה קיים עד היום ונמצא ממזרח לגן דקל). החברים היו מגיעים לחדר הקריאה כדי לעיין בעיתונות היומית ובמגוון שבועונים, ירחונים ומגזינים, שנמצאו במקום. במהלך השנים, כאשר חולק עיתון לכל חבר, עבר חדר הקריאה לחדר קטן, צמוד למועדון לחבר, והחברים שבאו לשיבות ואירועים שונים היו נוהגים להיכנס ולעיין בחוברות השונות, שהיו מרוכזות במקום. הצריף, ששימש את חדר הקריאה הראשון, שופץ ושימש מספר שנים כביתן לאומנות. (ע"ע ביתן לאומנות) היום הוא משמש משרד ומחסן.

חומה ומגדל

חומה ומגדל הייתה שיטת התיישבות בארץ ישראל לפני קום המדינה בין השנים 1937-1939. צורת התיישבות זו נועדה לתת מענה בטחוני למתיישבים החדשים בתקופת "המרד הערבי".

כפר מנחם הוקם כישוב חומה ומגדל ב- 28.7.1937, על ידי חברי ארגון מנחם. המתיישבים הראשונים עזבו את המקום, עברו להקים את כפר ורבורג והישוב נעזב.

ב- 6.12.1939 לקראת טקס הנחת אבן הפינה לישוב הקבע של כפר מנחם הגיעו למקום המתיישבים הראשונים של כפר מנחם (אמריקה כרית). חברי הקיבוץ חיו באתר חומה ומגדל עד שהושלמה הכנת התשתית למגורי הקבע ואז עברו יחד עם הילדים ושאר החברים שנשארו בהדר (ע"ע הדר), לישוב הקבע על הגבעה, בה נמצא היום הקיבוץ.

חומה ומגדל הייתה צורת בניה בה הוקף כל המחנה (מבני מגורים מבני משק וכו') בחומה. במרכז המחנה ניצב מגדל תצפית עם פרוז'קטור, שהאיר את הסביבה ובשתיים מפינותיו היו עמדות שמירה. דגם זה היה אמור להגן על התושבים מפורעים. במקום הייתה באר מים, באר א', שסיפקה מי שתייה לחברים. היום פועלת במקום משחטת עופות – עוף הכפר.

בשנים 8-1987 הוקם בתחום מוזיאון השפלה, האתר המשוחזר של חומה ומגדל. עיקר הכוונה הייתה לחשוף בפני תלמידים את צורת ההתיישבות של חומה ומגדל. בשער השחזור הוצבו שני פסלי בטון, המסקל והזורע, מעשה ידיו של נחקה רומבק. פסלים אלה סימלו את חזונו של המתיישבים הצעירים והוצבו במקור בשער הכניסה לקיבוץ (צומת "הראל" של היום). מאוחר יותר הועברו לאתר השחזור של חומה ומגדל.

חרובית

מעברת העולים חרובית (ממול לכניסה ליער חרובית) הוקמה בראשית שנות ה-50. בין תושבי המעברה לקיבוץ (בעיקר בין הילדים) התקיים סוג של יחסי שכנות (די פילנתרופיים..) עם פירוק המעברות נהיה המקום לאתר בו נחגגו בל"ג בעומר טקסי הכניסה לתנועה של ילדי הקיבוץ. היום משמש המקום לקיום מחנות וסמינרים של תנועות נוער.

ט'

טבריה בבית

אמבטיות עם חומרים מיוחדים (מים ובוצ), שהובאו ממרפאות הבוץ של טבריה כאמצעי לטיפול בכאבי פרקים ומחלות ריאומטיות אחרות. טבריה בבית הייתה תחליף לצורך לנסוע לטיפולים בטבריה עצמה. המקום היה בקומה התחתונה של המקלחת הישנה. הזכות לקבל את הטיפול נקבעה על ידי הרופא.

טיפול חולים

חברים חולים, שנבצר מהם להגיע למרפאה או לחדר האוכל, קיבלו את האוכל והתרופות באמצעות מטפלת חולים, שעברה בין הבתים, הביאה אוכל ותרופות, עזרה בסידורים קטנים ודיווחה למרפאה על מצב החולים.

י'

יום נדידה

מקורו בספור יציאת מצרים. בעיבודו המודרני היה זה יום, בו יצאו ילדי חברת הילדים ("בני ישראל") לחולות ניצנים וחצו, תוך כדי מילוי מטלות מגוונות, את מקווה המים שבמקום: "ים סוף". יום הנדידה היה חלק בלתי נפרד מהפעילויות סביב חג הפסח.

ילדי גולה

ילדים שהגיעו לקיבוץ אחרי מלחמת העולם השנייה והצטרפו לקבוצות על פי גילם.

ילדי חוץ

ילדים שמסיבות שונות הגיעו והצטרפו לקבוצות של ילדי המקום. לכל ילד נקבעה משפחה מאמצת, שהייתה אמורה לתת סוג של מענה במקום ההורים, שגרו מחוץ לקיבוץ.

ילדי תנובה

השם שניתן לילדי הקיבוצים כמשל לילדים הגדלים בשמנת, עטופים בכל טוב ומוגנים היטב.

כ'

כרית

השם הראשון שניתן לקיבוץ בתקופה ששהה בהדר. (ע"ע הדר, אמריקה-כרית) משמעות השם, גלים סוערים. מאוחר יותר הוסיפו ליצני הקיבוץ פירוש נוסף לשם כרית: כרית: כת רווקים יישארו תמיד.

כביסת חיילים

שירות מבורך לחיילי הקיבוץ, שניתן כתורנות שבת ובהמשך בהתנדבות על-ידי עובדות המכבסה ואמהות החיילים. את הכביסה ניתן היה "לזרוק" עד בוקר יום שבת ולבוא לקחתה נקייה ומקופלת במהלך יום שבת (או במקרה הפחות טוב, לרוץ ברגע האחרון לאסוף אותה ביום ראשון, רגע לפני הטרמפ למסמיה...).

כל בו / מרכולית

ה"סופרמרקט" המקומי של כפר מנחם, לאחר שמוצרי המזון והאספקה קטנה (ע"ע אספקה קטנה) הופרטו. **השם מרכולית הוא השם שנקבע למקום אולם המושג: "כלבו" ממשיך להיות שגור בפי חברים רבים עד היום..**

כל בו חיילים

שעות הפתיחה המיוחדות של הכל בו לחיילים בערבי שישי זכר לתקופה, בה אף חייל עוד לא חלם לצאת לחמשוש. שרות זה נפסק, כאשר מרבית החיילים התחילו להגיע לחופשות כבר בימי חמישי. (חמשוש).

ל'

לולי פק

לולי פק היו הלולים הראשונים בארץ, שהוקמו כלולי פיטום לעופות במטרה לייצר ולשווק בשר עוף באופן תעשייתי. הקמת הלולים התחילה ב-30.1.1954. השם: לולי פק הוא על שם האיש, שסייע ותרם רבות להקמת הלולים בכפר מנחם. שנים רבות היו לולי הפיטום ענף מרכזי בקיבוץ וסביבו התפתחו המדגרה ולולי הרבייה. היום הושכרו לולי הפיטום, והם מופעלים על ידי קבלן חיצוני.

לחם מטוגן

המאכל המיוחד של שבת בבוקר. (גם אתה היית קם ב-6 בבוקר לחכות ללחם המטוגן)? הילדים למדו לזהות את התורנית באותה שבת לפי איכות הלחם המטוגן.

לינה משותפת

השיטה בה כל הילדים ישנו בבתי הילדים בנפרד מההורים, כל ילד בבית הילדים שלו עם קבוצת הגיל שלו. הלינה הייתה בחדרים מעורבים, בנים ובנות. הלינה המשותפת הייתה אחד מערכי היסוד של החינוך המשותף.

לינה משפחתית

במהלך שנות ה-80 תחילה כמקרים פרטיים ובהמשך באישור שיחת הקיבוץ עברו כל הילדים ללינה בבתי ההורים.

ההחלטה על המעבר ללינה משפחתית התקבלה אחרי דיונים סוערים. הלינה המשותפת נתפסה כאחת מאבני היסוד של החינוך המשותף. ההחלטה על מעבר ללינה משפחתית הייתה החלטה חברתית-ערכית, אך במקביל חייבה כניסה לתהליך מואץ של בינוי והתאמת דירות ההורים לצרכים החדשים.

למלא מקום

שולחנות חדר האוכל היו מיועדים לששה אוכלים. כדי להבטיח מקום לכולם נהגו העובדים לבקש מהבאים למלא שולחנות ולא להתיישב בשולחן חדש, לפני שמילאו את השולחן שלפניו.

לקחת שבת

במקום לבקש יום חופשה נהוג היה לומר: "אני רוצה לקחת שבת". יום חופשה, כנראה, לא היה ברפרטואר של חברי הקיבוץ באותה תקופה, ולכן השתמשו החברים במילה "שבת", כשהתכוונו ליום חופשי מעבודה.

מ'

מגדל המים

מגדל המים הוקם בשנת 1940 במקום הגבוה ביותר בישוב 115 מ' מעל פני הים. ייעודו היה שמירת כמות מים זמינה לישוב במצבי חירום. בנוסף שימש המגדל נקודת תצפית ומקום לאיתות וליצירת קשר עם הישובים בסביבה. מתחת לבריכה נבנו שני חדרים, ששימשו את מוסדות הישוב, הנה"ח ומזכירות. בהמשך שימש חדר סידור עבודה, דואר והיום מרכזיית וידאו תקשורת.

מוסד חינוכי

המסגרת החינוכית בה העבירו ילדי הקיבוץ את שנותיהם מכיתה ז' עד י"ב. במוסד למדו, אכלו, ישנו ועשו את כל שאר הדברים, שעושים נערים בגילאים אלה. הילדים הראשונים של הקיבוץ (קבוצת ה"סלע") נשלחו למוסד בקיבוץ מעברות, והיו באים לביקור בכפר מנחם פעם בשישה שבועות לשישי שבת. הקבוצות הבאות "סער" ו"לפיד" נשלחו ללמוד במוסד בנגבה.

המוסד בכפר מנחם נפתח בספטמבר 1956 כמסגרת החינוכית לילדי כפר מנחם. הקבוצות הראשונות בו היו "לבנה" ו"דרור". לאחר מספר שנים נקלטו במוסד ילדי רבדים, אחריהם ילדי נחשון ובהמשך ילדי שאר הקיבוצים.

היום נקרא המקום: תיכון אזורי "צפית", והוא בית הספר העל יסודי של ילדי המועצה וילדי ישובים שכנים נוספים.

מוזיאון השפלה

בראשית דרכו היה מוזיאון השפלה אוסף ממצאים ארכיאולוגיים, שנחשפו בתל אל סאפי (ע"ע תל אל סאפי) ובתל החרסים (ע"ע תל החרסים) על ידי חברים וילדים מהקיבוץ ורוכזו ביוזמתו של משה ישראל ז"ל בצריף קטן (וובל). עם התרחבות האוסף הוא הועבר אל צריף חברות הנוער, שהתפנה מתושביו ומשם למרתף באחד ממבני שייכון ד'. משה ישראל ז"ל, יזם בלתי נלאה, לא הסתפק בקיים ובזכות פועלו הוקם בעזרת משרד החינוך וגורמים נוספים מוזיאון השפלה.

מוזיאון השפלה התחיל את דרכו כמוזיאון ארכיאולוגי והתפתח במהלך השנים למרכז חינוכי שפיתח והפעיל, בתמיכת משרד החינוך והמועצה האזורית ובביצוע צוות מדריכות מסור תוכניות חינוכיות בנושאי ארכיאולוגיה, אומנות והעשרה של חגים ותרבות ישראל. בשנת 1978 זכה משה ישראל מידי הנשיא בפרס החינוך על פועלו. הפסקת תמיכת משרד החינוך כמו גם פטירתו של משה הביאו להפסקת פעילותו ולסגירתו של המוזיאון. היום משמש המקום מתנ"ס של המועצה האזורית יואב, ובמקום מתקיימות פעילויות לילדים ולנוער.

מועדון לחבר

המועדון לחבר היה הבית הראשון שנבנה בכפר מנחם ב-1940 ויועד לבית ילדים. הוא שימש בית התינוקות הראשון. בהמשך הפך לגן ילדים, כשבצמוד אליו היה צריף, ששימש כמטבח לתינוקות וילידים. עם השנים הוקם במקום חדר קריאה, והיום משמש המבנה כמועדון, חדרי ישיבות ומשרדים.

מחברת שמירה

מחברת שנמצאה בכל אחד מבתי הילדים, ובה כתבה שומרת הלילה את אירועי הלילה. לעיתים נעזרו בה גם הילדים כמו אותו ילד מכיתה א' שכתב: "אני בבית" וברח לבית הוריו...

מחלקה - רביעיה-שישיה-שמיניה

השמות שניתנו למסגרות החינוכיות של ילדי הקיבוץ בגיל הרך עד הגיעם לגן. המספרים ציינו את גודל הקבוצה החינוכית והשפיעו על מספר המטפלות שעבדו בכל יחידה.

מטבח ילדים

הגישה שהילדים צריכים לקבל את הטוב ביותר היא זו שהכתיבה את הפעלתו של מטבח הילדים. בשנים הראשונות פעל המטבח בצמוד לבית הילדים הראשון (היום המועדון לחבר) ואחר כך כחלק נפרד ליד מטבח החברים. למטבח הילדים היו מבשלות משלו, וממנו לקחו המטפלות את האוכל לבתי הילדים.

מטפלת

אחד המקצועות הראשונים שנולדו בקיבוץ ואולי החשוב מכולם. המטפלת דאגה לכל מחסורם של הילדים והייתה הסמכות העליונה לכל צרכיו של הילד מיום היוולדו ועד גיל 18. דרישות התפקיד היו: אשה, חזקה וצעירה...

ממתק יום שישי

דבר מאכל מתוק (חלבה, שוקולד, קרמבו או ארטיק שוקולד/ וניל/ בננה) שניתן לילדי המוסד ביום שישי בצהרים. הממתק עבר שינויים, אבל הנוהג נשאר ונשמר על ידי הילדים עד סוף י"ב. במהלך השנים היווה "הממתק של יום שישי" אמצעי להסדר התערבויות בין הילדים. (המפסיד נותן את הממתק של יום שישי).

ממלכת חאפ

"ממלכת חאפ" היה שמה של ההצגה, שנכתבה ע"י חבר הקיבוץ דאז, אורי אסף, לרגל חגיגות ה-25 של כפר מנחם. ההצגה הייתה בסדר גודל שלא הוכר עד אז בקיבוץ. את המוסיקה לשירים שליוו את ההצגה כתב נועם שריף. הבימוי היה ע"י דוד ברגמן. השחקנים היו חברי הקיבוץ. תהליך הכנת ההצגה כמו גם האירוע עצמו סחפו את הקיבוץ וזכורים למשתתפים עד היום כאירוע משמעותי ביותר.

מנחם אושקין

מנחם אושישקין היה נשיא הקרן הקיימת לישראל ואחד ממנהיגי הציונות החשובים. בט"ו בשבט 1940 הגיע אושישקין לקיבוץ, כשמטרת ביקורו הייתה להשפיע על חברי הקיבוץ לאשר את החלטת המוסדות ולקרוא לקיבוץ על שמו: כפר מנחם. אושישקין ידע שבין החברים יש המתנגדים לקרוא לקיבוץ כפר מנחם, ועל כן החליט לבוא בעצמו לשיחה עם חברי הקיבוץ. בשיחה שהתקיימה בנוכחותו התקבלה, אם כי ברוב קטן, ההחלטה לקרוא לקיבוץ החדש כפר מנחם.

כאות הוקרה וכביטוי לשמחתו הצטרף אוסישקין לטקס הנטיעות ונטע עץ במרכז הקיבוץ על יד המרפאה.

מנת חוץ

אם היה על חבר/ילד להעדר במהלך היום מהקיבוץ, הוא זכה לחבילת אוכל ארוזה, שכללה על פי רוב ביצה, קציצה, חלבה ולחם, מזון למשך היום.

מנה שלישית

מנה אחרונה, מתוקה, לסיום הארוחה. למה נקראה דווקא שלישית? לא ידוע. (מנה ראשונה סלטים, שנייה עיקרית...)

מסגריית חוץ

מפעלון קטן לעבודות מסגרות, שהביאו איתם חברי אלגביש מרעננה. לימים התפתח למפעל המתכת.

מעגלה

מכונת הגיהוץ "בזכותה" קבלו החברים את בגדיהם וכן מצעים, מגבות ואף מטפחות אף, לתאיהם, כשהכל מגוהץ למשעי.

מפעל קרמיקה

מפעל הקרמיקה הוקם בשנת 1965 כמפעל תעסוקתי לחברים וותיקים. במפעל יוצרו כלי קרמיקה שימושית, כלים אומנותיים וקירות קרמיקה. הרעיון של החזקת מפעל תעסוקה, שלא למטרות רווח, לא שרד והמפעל דעך. היום יש במקום מחלקת קירות וכן סדנאות יצירה לאמנים וילידים. מבני ציבור רבים בקיבוץ מעוטרים בעבודות קרמיקה של אמנים מקומיים.

מעדר הזהב

מעדר הזהב היה פרס/אות הוקרה לחבר, שהגיע למספר הגדול ביותר של שעות גיוס בעישוב הכותנה. "מעדר הזהב" היה מוענק מדי שנה בטקס מיוחד עם סיום הגיוסים לעישוב הכותנה. על פי רוב הזכות במעדר היו נשים!

מפלטה

מכשיר בעזרתו ריססו פליט, נוזל להשמדת זבובים ויתושים.

מפעל הספר

מפעל הספר היה יוזמה של זלו אפל ז"ל. בעזרת השי שניתן מ"על המשמר" למנויי העיתון ארגן מדי שנה תערוכת ספרים, בה יכלו החברים לבחור לעצמם ספר שי לחבר. התערוכה התקיימה סמוך לחנוכה וליום ההולדת של הקיבוץ.

מצפה דוד קרון

על גבעה נישאה ממזרח לקיבוץ הוקם אתר הנצחה לאחת מיחידות חיל המודיעין ובתוכה יוחד מקום חשוב לחבר הקיבוץ דוד קרון ז"ל, ממקימה של היחידה, תוך ציון קורות חייו ותרומתו לחיל המודיעין. שמה של הגבעה "חירב'ת דימדים", כקילומטר וחצי דרומית מזרחית לכפר מנחם.

המק האדום

באותן שנים קראו למשאית "אוטו משא". המק האדום היה משאית של "הנגב". הנהג הקבוע היה איזי פינק. המשאית שימשה ביום להובלת תוצרת חקלאית מהקיבוץ וממנו, ובשעות אחה"צ והערב הותאמה להסעת אנשים למופעי תרבות, ולהפגנות מחוץ לקיבוץ. בהתחלה נסעו בעמידה, ובמשך הזמן הותקנו ספסלים, שהוסרו לאחר הסעת האנשים, כדי שניתן יהיה להחזיר את המשאית לתפקידה המקורי.

מקלחת ציבורית

המקלחת הציבורית הייתה התשובה לתנאי הדיור של אותה תקופה. (חדרי מגורים ללא שירותים ומקלחות). המקלחת הראשונה הייתה מבנה פח ובו מחיצה, שהפרידה בין הבחורים לבחורות. המחיצה שלא הגיעה עד התקרה, אפשרה העברת סבון, כפכפים ומגבות מצד לצד וכמובן אמירות, עקיצות וכו'. בהמשך נבנתה המקלחת הציבורית, העומדת על תילה עד היום ומשמשת כמבנה משרדים.

מרכולית / כלבו

ה"סופרמרקט" המקומי של כפר מנחם, לאחר שמוצרי המזון והאספקה הקטנה (ע"ע אספקה קטנה) הופרטו.

מרפאה

בנין המרפאה הראשון נבנה ב-1942 בעזרת תרומות מארה"ב. עם גידול הישוב נבנתה במקום מרפאה חדשה. המבנה הישן שימש כמגורים לרופא ולאחר מכן בנין משרדים ומספרה. היום חזר לתחום הבריאות, והוא מהווה חלק מבית הדר (ע"ע בית הדר). סודי ביותר: במקום היה מחסן הנשק (ע"ע נוקטה) הראשון של כפר מנחם.

משק ילדים

פינת חי של ילדי חברת הילדים (ע"ע חברת ילדים)

משק הילדים הראשון היה מאחורי בתי הכיתות ועצי הפרי גדלים שם עד היום. לאחר מכן הועתק משק הילדים לשטח שעל יד המאפיה ובית הקירור (הפאב). עם סיום הלימודים היו הילדים הולכים למשק לטפל בחיות. (גם אתה גידלת ארנבת/קוויה במשק וגם לך נשבר הלב כל פעם כשהן ברחו או שיחררו אותן בשדה....?)

שנים מאוחר יותר הקים ופיתח גדי פטיש ז"ל את משק הילדים וקרא לו סאפרי. עם נפילתו של גיא שלו ז"ל, הקדיש גדי את המקום לזכרו של גיא. אחרי פטירתו של גדי הוקם במקום חדר זיכרון, המשמש ככיתת לימוד ובו תמונותיהם של גיא וגדי ז"ל. לאחרונה הושכר המקום ומשמש מרכז לטיפול, לטיפוח ולפעילות לילדים ולנוער - "כנף של אהבה".

מתיישבי כפר מנחם

שמה של האגודה המוניציפאלית החדשה, שהוקמה עם הקמת ההרחבה (השכונה) . באגודה חברים תושבי ההרחבה, חברי הקיבוץ ותושבים הגרים בשטח הקיבוץ. יש לה ועד נבחר ותקציב ובאחריותה נושאי החינוך, התרבות והנוי.

מתנדבים

צעירים שבאו לישראל מיד לאחר מלחמת ששת הימים כהזדהות עם המדינה. רובם השתלבו בעבודה בקיבוצים. זרם המתנדבים נמשך לאורך שנים, כאשר צעירים מרחבי העולם ראו בקיבוצים מקום להתנסויות חברתיות חדשות. במהלך שהותם יצרו המתנדבים קשרים חברתיים עם בני המקום. חלקם אף בנו משפחות ונשארו או שלקחו איתם את (בן) בני זוגם לארצותיהם. היום אין מתנדבים בקיבוץ.

נ'

נא להעיר

הסדר השכמה שהתקיים בהעדר שעונים מעוררים ואמצעים טכנולוגים אחרים. חברים שהיו צריכים להגיע לעבודתם בשעת בוקר מוקדמת או שרצו, מסיבות שלהם, לקום מוקדם, היו נרשמים ברשימה על לוח המודעות ושומר הלילה היה מגיע לסף ביתם ומעיר אותם.

נופש

במשך שנים התקיימו בקיבוץ מספר מסלולי נופש לחברים. במקביל לנופש המסורתי בבית הבראה הוצעו מסלולים נוספים:

נופש גלגלים: החברים יכלו לקבל רכב למספר ימים ולצאת עם משפחתם או עם חברים לנסיעה בארץ, כשעלות הרכב היא מתקציב הנופש.

נופש מבושל: מי שרצה ליהנות מחופשה בדירת הקיבוץ או בדירה אחרת שעמדה לרשותו, יכול היה להשתמש בתקציב הנופש לרכישת מוצרי מזון לחופשתו.

נופש רווקים: נופש שאורגן על ידי התנועה בכוונה להפגיש אנשים צעירים למטרות הכרות ובניית זוגיות.

נוקטה

מחסן הנשק של הקיבוץ. זמן רב היה המחסן בבית המרפאה ליד דירת הרופא. בהמשך עבר למקומו הקבוע ליד הסילו.

ס'

סדרן עבודה

תפקיד סדרן העבודה היה לשבץ את החברים מדי יום למקומות העבודה הנדרשים. למרבית חברי הקיבוץ היה מקום עבודה קבוע, עם זאת היה צורך לתת מענה למצבים משתנים כמו מחלה, חופשה, עבודות עונתיות, מילואים וכו'. הסדרן היה צריך להחליט את מי להעביר ממקומו הקבוע ל"חור" שנפער. התפקיד הביא איתו הרבה ויכוחים ומצבי מתח, וקשה מאוד היה למצוא חברים, שיקבלו על עצמם את תפקיד הסדרן.

סידור עבודה

הלוח עליו הופיע שיבוץ החברים למקומות העבודה, אחרי שהסדרן השלים את עבודת השיבוץ.

סיביר

המקרר הביתי הראשון. שמו "סיביר" העיד על תפקידו. היה זה מקרר קטן, גודלו - 40x40x40 ס"מ. עם השנים הוחלף המקרר הראשון במקררים גדולים יותר, שהותאמו לצרכים המשתנים של חברי הקיבוץ.

סילו

הסילו הוקם ב-1943 כממגורה לגרעיני התבואות, שנקצרו בשדות הקיבוץ. רחבת הסילו שימשה ליבוש הגרעינים, ובתקופות שהייתה פנויה מגרעינים, נוצלה כמקום לחגיגות וריקודים, לצלילי האקורדיון של קלאוס. במהלך השנים, כאשר התפנה מייעודו המקורי כממגורה, הוסב המקום לחנות למכירת חפצי נוי ואח"כ לגלריה וחנות המפעל של "כפרי" (בגדים). צורתו המיוחדת של הסילו השפיעה ועשתה אותו לסמל של כפר מנחם. ניתן לראותו בסמלי הלוגו השונים של הקיבוץ במשך כל השנים.

בשל היותו בולט בשטח שימש וממשיך לשמש עד היום מקום לתליית דגלים ביום העצמאות ולחנוכיית הקיבוץ בחנוכה ועוד.

לימים הוקם סילו נוסף, אולם הסילו השני היה כבר ללא כל סממנים מיוחדים.

סילורה

הטלוויזיה הראשונה שהוכנסה לחדרי החברים. השתתפות החברים ברכישת הטלוויזיה הייתה בהמרת מחצית מימי החופשה השנתית. הטלוויזיה הורכבה בכפר מסריק (יתכן שמכאן ההעדפה לרכוש דווקא אותה).

סליק

המקום בו הוטמנו בתוך מיכלים אטומים וחביות כלי נשק בלתי חוקיים, שהוסתרו מפני האנגלים. בכפר מנחם היו מספר סליקים. הסליק העיקרי היה בגורן ליד הרפת. בשנת 1946 הטילו הבריטים מצור על הקיבוץ וחיפשו את הסליקים אך ללא הצלחה. (הסליק לא נמצא). לפי אגדת המקום, נמצא עד היום אחד הסליקים מתחת לרצפת הארכיון, שהיה באותה תקופה מתפרה.

סמל בוגרים

סמל של תנועת השומר הצעיר, שניתן לבוגרי י"ב, שלאחר דיונים נוקבים אל תוך הלילה נמצאו ראויים לענוד אותו. אחרי שהבוגר נמצא ראוי לענוד את סמל הבוגרים, היה עליו עוד להתחייב להגשים בקיבוץ.

סיפור בהמשכים

חלק מהטקס לפני ההליכה לישון. (ע"ע השכבה) המחנכים ראו בו הזדמנות בלתי חוזרת להפגיש את הילדים עם יצירות ספרותיות. הילדים, שבעי חוויות מיום שלם, עסקו לא בפעם בדברים אחרים או שפשוט נרדמו...

סלקיה

חמיצת סלק קרה שהוגשה בשל צבעה האדום באחד במאי, אך הייתה חלק מהתפריט גם בימים אחרים.

ע'

עוגת יומולדת

עוגה חגיגית בציפוי שוקולד, מקושטת סוכריות עדשים צבעוניות, שסיפק "מטבח הילדים" לציון ימי הולדת בבתי הילדים. החלק היוקרתי ביותר בעוגה היה כמובן העיגול הפנימי, שאת גבולותיו תחמו סוכריות העדשים, והיה זה ברור לכל למי שייך חלק זה (לחתן השמחה, כמובן). בעוד ילדים בכל העולם זכו לעוגות יומולדת בצורת דובי קואלה וכדורים פורחים, ילדי הקיבוץ חגגו עם העיגול האמצעי הקטן וסוכריות העדשים. הידיעה שבסוף היום יוכלו לקחת אותו Take away הביתה הסבה להם אושר גדול!

עוגות לכל עת

ספר העוגות האלמותי של חברת הקיבוץ, נירה שויאר, שהיה לרב-מכר פופולארי ברחבי הארץ בשנות ה-80 ולפריט חובה בכל בית. כיום ניתן לרוב למצוא אותו בכל בית בקיבוץ ובארץ כשהוא מרופט, מפורק, דפיו נתלשים ממקומם, כריכתו מקולפת ועמודי המתכונים, שכבר הצהיבו עם השנים, עמוסי הערות בכתב יד וכתמים חומים של בלילת שוקולד, שנשפכה במלאכת ההכנה. גם אם ארון הספרים שלנו מתהדר ב-"סודות מתוקים" ו"בישולה" בכריכתם האטרקטיבית, בסופו של דבר, ברגע האמת, כולנו חוזרים לאותו ספר קלאסי, עם העיצוב המינימליסטי, עם הוראות ההכנה הפשוטות, המובנות גם לכל חובבן.

עמדה

(פילבוקס) מבנה מביטון מזוין, שהוקם בצמוד לגדר הקיבוץ. בעמדה היו חרכי תצפית וירי. בכפר מנחם היו בעבר שלוש עמדות שמירה: עמדה אחת נמצאת מול בתי הכיתות. עמדה זו שימשה כחדר האוכל של הילדים הראשונים בקיבוץ, כתת לימוד ולימים חדר המורה של החינוך המיוחד בחברת הילדים – המ"מית. כיום משמשת כמחסן. על גג

עמדה זו גידל בעבר יענקל' קלנר ז"ל יוני דואר, ששימשו אמצעי תקשורת. עמדה נוספת נמצאת בסמוך לכביש, היכן שהיה בעבר שער הקיבוץ, והעמדה השלישית נהרסה עם בניית שיכונני הוותיקים.

ענפים שהיו ואינם עוד:

גן ירק, דיר, דיר ב', (שם הצופן למקום בו גידלו חזירים) מאפיה, סנדלריה, מתפרה, מגבנה, מפעל קרמיקה (ע"ע מפעל קרמיקה), משחטה, מדגרה, פרדס.

עץ התות

עץ תות שגדל ליד חדר האוכל. בעקבות ההחלטה לבנות רחבה בכניסה לחדר האוכל הוחלט לעקור את העץ. הילדים, שהעץ היה עבורם מקום משחק ושעשוע, ניסו למנוע את העקירה על ידי כך שעלו על ענפי העץ וסירבו לרדת. כפי שניתן לראות היום, המחאה לא עזרה והעץ נעקר. חבל.

פ'

פאב אוסישקין

פאב הקיבוץ, הממוקם במבנה בית הקירור הישן, הוקם בסוף שנות השמונים על ידי קבוצת צעירים מהקיבוץ. במהלך השנים עבר ניהול הפאב ידיים רבות. עם כל תקופה שינה הפאב את פניו, גדל והתרחב בהתאם לרוח צעירי הקיבוץ באותה התקופה. בין פעילויות הפאב: בית קפה למשפחות בערבי שישי, בית הקולנוע לילדים, ימי הולדת, מפגשים, הופעות של להקות זמרים ידועים ומקומיים וכמובן ערבי פאב מסורתיים. אנשי הפאב מארגנים מסיבות ב"פרלמנט" (ע"ע פרלמנט) ובבריכת השחייה.

פורימון

חגיגת הפורים של ילדי הקיבוץ נקראה פורימון. ביום זה התמלאה גבעת הילדים במתקנים ודוכני אוכל מגוונים, כאשר רוב המתקנים היו מעשי ידי החברים, ומאחורי הדוכנים עמדו הורי הילדים.

הייתה זו חגיגה צבעונית ושמחה, רק שמדי שנה לוותה בחשש שירד גשם בדיוק ביום החג. מסיבה זו הועבר הפורימון לפסח, ושמו שונה לאביבון.

פלנדקה

אברזין בעברית תקנית. יריעת ברזנט ששימשה לכיסוי תא המטען של המשאית בימי החורף.

פעיל

חבר שגויס לשליחות בתנועה. לפעילים היה מעמד מיוחד: הם קיבלו אש"ל: הוצאות כלכלה ולינה, ולעיתים גם עמדה לרשותם מכונית. תנאים אלה יצרו פער בינם לבין שאר חברי הקיבוץ.

הפעמון

גליל מתכת עבה, שהיה תלוי בכניסה לחדר האוכל ושימש אמצעי להעברת הודעות. עליו היכו כשרצו להזמין לארוחה, לשיחה, למסיבה או לחלופין, כשהיה צורך להזעיק את החברים לבוא לסייע בכיבוי שריפות.

פקק

פקק היה חבר, שלא היה לו מקום עבודה קבוע, ותפקידו היה "לסתום חורים". סדרן העבודה היה זה ששיבץ את הפקק למקומות העבודה השונים.

פרימוס

כפשוטו: מכשיר עליו בישלו. במשמעותו האחרת: כינוי לרווק או רווקה שצוותו על ידי ועדת דירות לגור בחדר של זוג. למה פרימוס? כי לפרימוס יש שלוש רגלים, והדייר הנוסף היה כמו רגל שלישית.

פרלמנט

הגבעה שליד בריכת מקורות. ההתחלה הייתה עם סוכה אחת, שהוקמה בין השנים 7-1996 על ידי אהרון ברוידא **עד כמה שידוע לי לגדעון לא היה חלק בעניין, אני מציעה לבדוק את הנושא כדי לא לפגוע**

וגדעון גוטליבר. המטרה הייתה יצירת מקום מפגש לקבוצת חברים, שפשוט רצו לשבת יחד, לשתות, לאכול ולשוחח. חן המקום והאטרקטיביות שבו עשו אותו למקום מפגש פופולרי למשפחות, לחברים ואפילו כמקום לאירועים גדולים יותר כמו חתונות, בר-מצווה וכו'. כל העבודה במקום, ההרחבה והטיפוח נעשו עד היום בהתנדבות ללא השקעה כספית של הקיבוץ.

פתיליה

אמצעי לבישול וחימום אוכל לפני עידן הגז, החשמל והקיטור.

צ'

ציבורית

קערת אלומיניום גדולה, שניצבה אחר כבוד במרכז השולחן, ואליה נוקזו כל שאריות האוכל מהשולחן. לימים נעלמה משולחן חדר האוכל, אך ניתן עדיין למצוא אותה בבתי הילדים.

צעצועי יונה

ענף היזמות הראשון בקיבוץ, מפעל חייה של יונה פרנקל ז"ל (או בכינויה- סבתא יונה). את שנותיה המאוחרות הקדישה יונה לייצור בובות בעבודת-יד בסטודיו הקטן, שהיה גם לחנות המפעל. כל מי שגדלו בקיבוץ קרוב לוודאי שיחקו, בשלב זה או אחר של ילדותם, בחיה פרוותית, או שאת מיטתם קישט נחש ארוך וצבעוני, מעשה ידיה של יונה

צריפים

צריף- מבנה מעץ ובו שני חדרים ושתי כניסות נפרדות, חדר למשפחה. בצריפים לא היו שירותים.

צריף שוודי – צריפים שהובאו משוודיה ומכאן שמם. בכל צריף היו ארבע דירות, אבל רק שתי יחידות שירותים, אחת לכל שתי משפחות. אחד כזה עוד ניתן לראות היום סמוך לבית הדר.

צריף פיני- "שידרוג" של הצריף השוודי. צריף יותר גדול, שהיה מיועד לשתי משפחות בלבד והשינוי המשמעותי היה שרותים נפרדים לכל משפחה.

ק'

קבלת שבת

קבלת השבת הייתה טקס חגיגי ומרשים שהתקיים מספר שנים.

בערב שבת התכנסו כל חברי הקיבוץ, בשעה שנקבעה מראש, בחדר האוכל והתיישבו במקומות שנקבעו מראש. לפני הארוחה נערך טקס קצר, שכלל קטעי קריאה ושירה בציבור ורק לאחריו הוגש האוכל לשולחנות.

קונראד מאן

במשך שנים רבות הייתה בכפר מנחם מקהלה גדולה, שהופיעה בחגי הקיבוץ, באירועים שונים וגם בזמירות (כנסי מקהלות מכל הארץ). ניצחו עליה מנצחים שונים והמפורסם שבהם היה קונראד מאן.

קוץ

שמיכת צמר דקה לעונת המעבר. השמיכה קבלה את שמה היות שדקרה...

קייטנות

בחופשת הקיץ היו ילדי הכיתות יוצאים לשבוע קייטנה באחד מחופי הארץ. הקייטנות הראשונות התקיימו בעין שרה, על יד נתניה ואחר כך במשך שנים רבות בפלמחים ובשנים האחרונות בחוף ניצנים. הקייטנות היו מחנה, שהוקם על ידי חברי הקיבוץ וכלל אוהלים ללינה, סככות למטבח, חדר אוכל ומקומות התכנסות וכל הציוד הנדרש: מיטות, שולחנות, כסאות, בגדים לילדים ועוד. הפעילות בקייטנה נוהלה על ידי צוות המחנכים, מדריכים וחברים נוספים, שבאו לעזור בבישול ובמשימות נוספות. הפעילות בקייטנה כללה תחרויות רבות. תמורת הצלחות זכו הילדים בצדף "פי כושי", ועל התנהגות שאינה נאותה קיבלו "מגדלון". בלילה הייתה עוברת "מלכת הממתקים" ומחלקת ממתקים לילדים.

הרבה שנים ליווה את הקייטנות ההמנון שכתב מיטק קנטור ז"ל:

מבוקר עד ערב

בלי הרף בלי הרף

ביום הגועש קולנו רועש.

הידד לגלים, הידד לשמש

מחר כה נעים כאשר היה אמש.

קלופס

בשר טחון שהוכן ונאפה בצורה של כיכר לחם, שבמרכזה היו ביצים קשות. הקלופס נחתך לפרוסות והוגש כמנה עיקרית בארוחת הצהרים.

קשר כביש

שרות הסעות מהקיבוץ למסמיה ובחזרה, שבא לתת מענה למרחק של הקיבוץ מצומתי דרכים מרכזיים ("עזרו לי להגיע למסמיה משם כבר אוכל להמשיך לבד"....). שנים רבות זו הייתה תורנות כמו שאר התורנויות, שהוטלו על חברי הקיבוץ. עם ההפרטה (ע"ע הפרטה) זוכים הנהגים לתמורה כספית על שרות זה, הנעשה בנוסף לשעות העבודה.

ר'

ריקוד האפרוחים

טקס חג שבועות אף פעם לא יהיה שלם בלי שיגיוחו ילדים בחולצותיהם הצהובות מתוך ביצי הספוג הענקיות, לצלילי "בלט האפרוחים בקליפותיהם" של מוסורגסקי (מתוך היצירה "תמונות בתערוכה", **תכנון התלבושות של הרטמן לבלט "טרילבי"**). **לברר עם רבקה**

רמי לוי

רשת השיוק שחוללה מפנה בהרגלי הקניה של חברי ותושבי כפר מנחם, שמאז חנוכת הסניף ב"ביג קסטינה" נעים בהמוניהם על הקו כפר מנחם- קסטינה, ושבים עם תא מטען עמוס שקיות, אריזות מבצע ומארזי חיסכון. אולי יבוא יום בו רשת רמי לוי תכיר בנתח המשמעותי, שמהווה הציבור בכפר מנחם מתוך מעגל לקוחותיה, ונזכה לערוך הזמנה באינטרנט ולקבל את רכישותינו עם שליח. אבל אז, איפה ניפגש אחד עם השני?

ש'

שדרת חנן

שדרת עצים בדרך לגבעות המזרחיות. השדרה ניטעה לזכרו של חנן שטרסבורגר ז"ל, אשר נהרג בהתהפכות טרקטור. במקום נשארו היום עצים בודדים.

שומרות לילה

תפקיד מרכזי בתקופת הלינה המשותפת (ע"ע לינה משותפת). מילאו אותן חברות קיבוץ. תפקידן היה להבטיח את שנתם של הילדים בבתי הילדים ולהיענות לקריאות הילדים במהלך הלילה. עד כמה הצליחו החברות למלא את תפקידן? על כך אפשר לשמוע אין סוף סיפורים מילדים ומהורים.

שטאפטה

תחרויות ומשחקים מיוחדים, על פי רוב היתוליים, כמו העברת ביצה בכפית, קפיצה בשקים, משיכת חבל וכו'. פעילויות אלו היו נפוצות מאוד במחנות התנועה, בל"ג בעומר ובאירועים תנועתיים נוספים.

שיכונני עולים

דירות מגורים שנבנו עם גלי העלייה ממזרח אירופה בשלהי שנות ה-50. בבתים אלה היו כבר שירותים צמודים ומטבחון קטן. שיכונני העולים קיימים עד היום ומשמשים למגורי צעירים וזמניים.

שיכון ותיקים

הדירה "הנכספת" של חברי הקיבוץ. שיכונני הוותיקים נועדו להיות דירות הקבע של החברים. הכניסה לשיכונני הוותיקים הייתה על פי הוותק. השמות לשיכונים ניתנו להם על פי סדר הא"ב ראשון שיכון א' וכך הלאה. הספירה הגיעה עד שיכון י"ב, כי לא ניבנו יותר בתי מגורים חדשים אלא רק שופצו והורחבו. יש המשתמשים עד היום בשמות אלה לציון איזור מגורים מסוים בקיבוץ.

שלישיה

שלושה כלי אלומיניום שהורכבו אחד על גבי השני בעזרת מסגרת וידית ושימשו את המטפלות לנשיאת אוכל מהמטבח לארוחות בבתי הילדים. לימים, כשהתרחבה התופעה של ארוחות בבית, הופיעו שלישיות קטנות, באמצעותן לקחו החברים אוכל לבתיהם. בהמשך החליפו שלישיות הפלסטיק את השלישיות ממתכת. מי שלא התחלפה אלא רק השתתקה היא "שלישית פינסק", "צוות הווי" מקומי (יוסי שרון, רפי גושן ויהושע פיצון), שליוו במשך שנים עם הרבה חן והומור את חגיגות הפורים בקיבוץ.

שמרטף

מכשיר אינטרקום בבית התינוקות, המקום בו ישבו שומרות הלילה. המכשיר היה מחובר לכל בתי הילדים ובאמצעותו שמעו השומרות את קריאות הילדים. השמרטף, שנראה כמו קופסת מתכת, היה תלוי בפרוזדור בכל בית ילדים מול חדרי השינה. דרכו פנו הילדים כשרצו את השומרת, ובאמצעותו יכלו השומרות לזהות מאיפה קוראים להן. ("שומרת, בואי לחצב..") השמרטף היה האמצעי הטכנולוגי, שנועד לסייע לילדים ולשומרות לעבור ביתר בטחה ורוגע את שעות הלילה.

שניצל מצרי

סוג של קציצה שניסו לתת לה צורה של שניצל. למה מצרי? לא ידוע.

שעת אהבה

חצי שעה במהלך יום העבודה, בה הגיע אחד ההורים ממקום עבודתו, (בלי קשר למקום או לתפקיד אותו מילא באותו זמן) לבית הילדים, כדי לתת "מנת אהבה" לילדיו. (פיצו על הלינה המשותפת?). על פי הכללים הייתה אמורה להיפסק עם העלייה לכיתה א' בפועל ההורים התקשו להיגמל...).

שקדיות

המונח "שקדיות" מתייחס כמובן ל"שקדי מרק". הקלישאה הידועה לפיה "המרק הוא רק תירוץ" מיטיבה לתאר את מעמדן של השקדיות בארוחות שישי בצהריים, שם כיכבו לא רק כתוספת למרק, אלא גם כמרכיב מרכזי בתבשילים מאולתרים, ששילבו את כל מה שהוגש באותה ארוחה עם שקדיות: תפוחי-אדמה עם שקדיות, תירס עם שקדיות,

אורז עם שקדיות וכו'.

ת'

תל אל סאפי

הכפר הגדול בין הכפרים הערבים הרבים שהקיפו את כפר מנחם: טינה, מסמיה הקטנה והגדולה, תל תורמוס, אידיניה ועוד. ב-9.7.48 נכבש הכפר ע"י חטיבת גבעתי ותושביו עזבו את המקום. שמו נבע מצורתו וצבעו הלבן, שבלט בשטח. (צאפי – צח וברור בערבית)

תל צפית

תל צפית – שמו העברי של תל-אל-סאפי, זוהה כגת המקראית. אחת מחמשת ערי פלשתים. במשך שנים נערכו במקום חפירות ארכיאולוגיות. ב-28.5.08 הוכרז התל על ידי רשות הטבע והגנים כגן לאומי.

תל החרסים

תל קדום בכניסה מהכביש לכפר מנחם. שמו ניתן לו על ידי חברי הקיבוץ וילדיו, שנהגו לטייל למקום וחשפו בו ממצאים מתקופות התיישבות קדומות. מוצגים מהמקום העשירו את האוסף הארכיאולוגי של מוזיאון השפלה (ע"ע מוזיאון השפלה).

עם השנים נערכו במקום חפירות ארכיאולוגיות. בעונת הסתיו מתמלא המקום בלובן של פרחי החצב.

תורנויות

מגוון עבודות נוספות, שהוטלו על החברים בשעות שלאחר יום העבודה הרגיל כתורנות קבועה, אחת לפרק זמן, אך ללא תמורה. (העמסת עופות, פריקה, תורנות שבת וכו').

תוכן עניינים

דף אחורי

כפר מנחם (1939 – 2009)

70 שנים לעליה על הקרקע.

חנוכה תש"ע

